

ԻՋԵՎԱՆ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

Ծրագրի նպատակն է օժանդակել Հայաստանում դիմակայուն համայնքների կայացմանն ու զարգացմանը, խթանելով համայնքի բնակչության և ՏԻՄ-երի ակտիվ ներգրավվածությունը կլիմայի փոփոխության ազդեցությանն արձագանքելու գործում՝ համայնքում կլիմայական ռիսկերը գնահատելու և դրանց նվազեցմանն ուղղված համարժեք գործողություններ իրականացնելու միջոցով

ԻԶԵՎԱՆ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

Հաշվետվություն

ՅՈՒՆԻՍԵՖ-ի և Աղետների ռիսկի նվազեցման ազգային պլատֆորմ (ԱՌՆԱՊ) հիմնադրամի կողմից իրականացվող «Տեղական մակարդակում կլիմայական ռիսկերի գնահատում» ծրագիր

Ֆինանսական աջակցություն՝ Ավստրիայի զարգացման գործակալություն (ԱԶԳ)

Տևողություն՝ հունիսի 24, 2022թ. – փետրվարի 20, 2023թ.

ԱՌՆԱՊ ծրագրային թիմ

Աշոտ Սարգսյան՝ ծրագրի համակարգող
Սուսան Մնացականյան՝ ԱՌԿ փորձագետ, վերլուծական թիմի համակարգող
Վահան Հարությունյան՝ ԱՌԿ փորձագետ, քարտեզագրման պատասխանատու
Գուրգեն Բոշյան՝ վերլուծաբան, Տավուշի մարզային թիմի պատասխանատու
Արթուր Գևորգյան՝ կլիմայագետ
Նաիրա Մանդայան՝ վիճակագրության մասնագետ
Տաթևիկ Սիմոնյան՝ աղետների տեղեկատվության կառավարման մասնագետ
Աբրահամ Արտաշեսյան՝ համայնքային ֆինանսների փորձագետ
Տվյալների հավաքագրման, ճշգրտման և թվայնացման տեղական թիմի անդամներ՝
Վաղինակ Հովսեփյան՝ համակարգող
Արարատ Գասպարյան
Մարինե Սարիբեկյան
Մանե Մանուչարյան

Ծրագրի իրականացմանն աջակցած կառույցներ՝

ՀՀ Շրջակա միջավայրի նախարարություն, ՀՀ Արտակարգ իրավիճակների նախարարություն, ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն, ՀՀ վիճակագրական կոմիտե, Շիրակի, Տավուշի, Լոռու, Վայոց Ձորի և Սյունիքի մարզպետարաններ, Իջևան, Ստեփանավան, Լոռի Բերդ, Գյուլագարակ, Անի, Վայք, Տեղ և Գորիս խոշորացված համայնքների համայնքապետարաններ

Տիրույթները օգտագործված պատկերակը վերցված է https://www.flaticon.com/free-icon/climate-change_2644248?related_id=2644151&origin=search կայքէջից

Բովանդակություն

1. Ներածություն	4
2. Համայնքի ներկայիս իրավիճակի նկարագրություն.....	6
2.1. Համայնքի սոցիալ-տնտեսական նկարագիր.....	6
2.2. Մարզին սպառնացող բնածին երևույթներ և կլիմայի փոփոխության համատեքստում վերջիններիս դրսևորումներում արձանագրված զարգացման միտումներ	8
2.3. Համայնքի կլիմայական պատկերը և վերջին տասնհինգ տարիներին համայնքում տեղի ունեցած արտակարգ դեպքեր.....	11
2.4. Համայնքի ֆինանսական միջոցներ.....	16
3. Ծրագրի իրականացման գործընթաց.....	17
3.1. Մեթոդաբանություն	17
3.2. Աշխատանքների ամփոփ նկարագիր	19
3.3. Տվյալների հավաքագրման գործիքակազմ և համայնքում առանձին գործիքների կիրառման հետ կապված առանձնահատկություններ	21
4. Համայնքին սպառնացող վտանգներ և վերջիններիս ռիսկերին դիմակայելու համայնքին առաջարկվող հնարավոր լուծումներ	28
4.1. Համայնքի խոցելիության և ռիսկերի գնահատման արդյունքներն ըստ բնակավայրերի, խոցելի ոլորտների և սպառնացող վտանգավոր երևույթների.....	28
4.2. Համայնքի կողմից ընտրված գերակա լուծումներ	63
Համայնքի կողմից ընտրված գերակա լուծումների ֆինանսավորման հնարավոր աղբյուրները	69
5. Եզրակացություն	72
6. Հավելվածներ	74
Լուսանկարներ.....	81

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ

ԱԶԲ	Ասիական զարգացման բանկ (ADB)
ԱԶԳ	Ավստրիական զարգացման գործակալություն (ADA)
ԱԻ	Արտակարգ իրավիճակներ
ԱԻՆ	Արտակարգ իրավիճակների նախարարություն
ԱՄՆ	Ամերիկայի միացյալ Նահանգներ (USA)
ԱՄՆԱԶԳ	ԱՄՆ միջազգային զարգացման գործակալություն (USAID)
ԱՌՆԱՊ	«Աղետների ռիսկի նվազեցման ազգային պլանֆորմ» հիմնադրամ

ԲՅՊՏ	Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ
ԳԳՄ	Գազիֆիկացման և գազամատակարարման մասնաճյուղ
ԳՄՅԸ	Գերմանական միջազգային համագործակցության ընկերություն (GIZ)
ԵՄ	Եվրամիություն (EU)
ՉԼՄ	Չանգվածային լրատվության միջոցներ
ԽԿԳ	Խոցելիության և կարողությունների գնահատում (VCA)
ԿԽԿՄՄՖ	Կարմիր խաչի և կարմիր մահիկի ընկերությունների միջազգային ֆեդերացիա (IFRC)
ԿՓ	Կլիմայի փոփոխություն
ՀԲ	Համաշխարհային բանկ (WB)
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՀՎԵ	Հիդրոոդերևութաբանական վտանգավոր երևույթներ
ՃԿԱԿ	ԱԻՆ փրկարար ծառայության ճգնաժամային կառավարման ազգային կենտրոն
ՄԱԿ	Միավորված ազգերի կազմակերպություն (UN)
ՅՈՒՆԻՍԵՖ	ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամ (UNICEF)
ՇՁՀԳ	Շվեյցարական զարգացման համագործակցության գրասենյակ (SDC)
ՊԳԾ	ՄԱԿ-ի պարենի և գյուղատնտեսության ծրագիր (FAO)
ՊՀԾ	ՄԱԿ-ի պարենի համաշխարհային ծրագիր (WFP)
ՎԶԵԲ	Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկ (EBRD)
ՎԿ	Վիճակագրական կոմիտե
ՏՄՈՎ	Տեղական մակարդակում ռիսկերի կառավարում
ՏԻՄ	Տեղական ինքնակառավարման մարմիններ

1. Ներածություն

Վերջին տասնամյակներում Հայաստանի տնտեսությանը զգալի վնաս են հասցնում կլիմայի փոփոխության արդյունքում սաստկացած բնակլիմայական վտանգավոր երևույթներն, այդ թվում սելավը, կարկտահարությունը, ուժեղ քամիները, հորդառատ անձրևները, ցրտահարությունը, երաշտը և այլն: Արձագանքելով կլիմայի փոփոխություններով պայմանավորված մարտահրավերներին, նաև հետամուտ լինելով ՄԱԿ-ի կլիմայի շրջանակային կոնվենցիային և Փարիզյան պայմանագրից բխող Հայաստանի պարտավորությունների իրականացմանը, ՀՀ կառավարությունը հանդես է եկել մի շարք իրավական նախաձեռնություններով՝ սահմանելով այդ մարտահրավերներին դիմակայելու ազգային քաղաքականություններն ու ռազմավարական խնդիրները: Այս համատեքստում էական է նշել ՀՀ կառավարության կողմից ընդունված «**Փարիզյան համաձայնագրի ներքո Հայաստանի Հանրապետության 2021-2030 թվականների ազգային մակարդակով սահմանված գործողությունները հաստատելու մասին**»¹ և «**Կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության ազգային գործողությունների ծրագիրը և 2021-2025 թվականների միջոցառումների ցանկը հաստատելու մասին**» որոշումները², որոնցով հաստատվում են մոտակա տարիներին իրականացվելիք անելիքների ուղղվածությունն ու պլաններն ազգային, մարզային և տեղական մակարդակներում: Առանձնահատուկ նշված է կլիմայական ռիսկերի և դրանց դիմակայելուն ուղղված գործողությունների նշանակությունը երկրի, մասնավորապես, համայնքների դիմակայուն զարգացման գործում: **Կառավարության կողմից ձեռնարկված քայլերը լայն աջակցության են արժանացել միջազգային հանրության կողմից: Առանձնաբար լուրջ դերակատարում են ունեցել ՄԱԿ-ի գործակալությունները (ՄԱԾԾ, ՅՈՒՆԻՍԵՖ, ՊԳԾ, ՊՅԾ), միջազգային զարգացման գործակալությունները (ԱՄՆՄԶԳ, ԱԶԳ, ԳՄՅԸ, ՇԶՀԳ), ֆինանսական կառույցները (ՀԲ, ՎԶԵԲ, ԱԶԲ) և Եվրամիությունը (ԵՄ):** Ներկայացված կազմակերպություններից յուրաքանչյուրը տարիների ընթացքում մեծ ներդրումներ է կատարել Հայաստանում, աջակցելով կառավարությանը Հայաստանում կլիմայի փոփոխության հետ կապված քաղաքականությունների մշակման և իրագործման համար՝ ի կատարումն ՄԱԿ-ի կլիմայի շրջանակային կոնվենցիայից և Փարիզյան պայմանագրից բխող Հայաստանի պարտավորությունների՝ դարձնել Հայաստանը կլիմայի փոփոխությանը դիմակայելու ընդունակ երկիր:

«Տեղական մակարդակում կլիմայական ռիսկերի գնահատում» ծրագիրն իրականացվել է Ադետների ռիսկի նվազեցման ազգային պլատֆորմ (ԱՌՆԱՊ) հիմնադրամի և ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի (ՅՈՒՆԻՍԵՖ)-ի կողմից, վերջինիս և Ավստրիական զարգացման գործակալության (ԱԶԳ) ֆինանսական աջակցությամբ: Այն իրականացվել է Ծրագրով նախատեսված թիրախային մարզերի խոշորացված համայնքներում: Ծրագրի նպատակն է **օժանդակել Հայաստանում դիմակայուն համայնքների կայացմանն ու զարգացմանը՝** խթանելով համայնքային բնակչության և ՏԻՄ-երի ակտիվ ներգրավվածությունը համարժեք արձագանքելու կլիմայի փոփոխության ազդեցությանը, ըստ այդմն ձեռնարկելով համապատասխան քայլեր համայնքում կլիմայական ռիսկերը նվազեցնելու և կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության գործողություններ իրականացնելու համար:

¹ ՀՀ կառավարության 22 ապրիլի 2021 թ. N 610-Լ որոշում, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=151985>

² ՀՀ կառավարության 13 մայիսի 2021 թ. N 749-Լ, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=152612>

Ծրագիրն իրականացվել է կլիմայական բաղադրիչով հարստացված «Տեղական մակարդակում ռիսկերի կառավարում» (ՏՄՌԿ) մեթոդաբանությամբ, որի կիրառման արդյունավետությունը հաստատվել է Ալավերդի քաղաքում և Թումանյան խոշորացված համայնքում (2021թ.) փորձարկման արդյունքով:

Ծրագրի այս փուլում ներառվել են Հայաստանի հինգ մարզից ընտրված ութ համայնքի 99 բնակավայր (Աղյուսակ 1), որոնցից յուրաքանչյուրում գնահատվել են բնակավայրի խոցելիությունը կլիմայի փոփոխության նկատմամբ և սպառնացող կլիմայական ռիսկերը, մշակվել և առաջարկվել են հարմարվողականության ոլորտային լուծումներ:

Աղյուսակ 1. Ծրագրում ընդգրկված մարզեր, համայնքներ և բնակավայրեր

Մարզ	Համայնք	Բնակավայրերի թիվը
Տավուշ	Իջևան	20
Լոռի	Ստեփանավան	4
	Լոռի Բերդ	9
	Գյուլագարակ	7
Շիրակ	Անի	19
Վայոց Ձոր	Վայք	20
Սյունիք	Գորիս	13
	Տեղ	7
Ընդամենը՝	8	99

Գնահատման արդյունքները քննարկվել են համայնքների հետ, որի արդյունքում սահմանվել է առաջարկված լուծումների գերակայությունը (բնակավայր առ բնակավայր) և այդ լուծումները համայնքային զարգացման պլաններում ներառելու հնարավորություններն ու իրագործման ուղիները:

Ծրագրին առնչվող կազմակերպչական ու նյութատեխնիկական ապահովման հետ կապված հարցերն ու խնդիրները ամբողջությամբ հոգացել է ԱՌՆԱՊ հիմնադրամը:

2. Համայնքի ներկայիս իրավիճակի նկարագրություն

2.1. Համայնքի սոցիալ-տնտեսական նկարագիր

		Իջևան համայնք
Ֆիզիկական նկարագիր		
Վարչական տարածք	քառ. կմ	27.67
Բարձրությունը ծովի մակերևույթից	մ	650 - 850

Սահմանակից բնակավայրեր	անվանում	Գանձաքար Գետահովիտ
Սահմանամերձ բնակավայրեր / պետական սահմանից ուղիղ գծով (կմ)	քանակ	Ազատամուտ Այգեհովիտ Կիրանց Սարիգյուղ Վազաշեն
Համայնքային կենտրոնի հեռավորությունը Երևան քաղաքից	կմ	134
Հողերն ըստ նշանակության		
Գյուղատնտեսական	հա	155
որից՝ ոռոգվող	”	
Բնակավայրերի	հա	1221
Արդյունաբերության, ընդերքօգտագործման և այլ արտադրական նշանակության	հա	60.9
Էներգետիկայի, տրանսպորտի, կապի, կոմունալ ենթակառուցվածքների օբյեկտների	հա	2.8
Հատուկ պահպանվող տարածքների	հա	Իջևանի ԲՀՊՏ 5908
Անտառային	հա	1833
Կլիմա		
Մթնոլորտային տեղումների միջին տարեկան քանակը	մմ	500-600
Օդի միջին ջերմաստիճանը հունվարին	°C	-1 +1
Օդի միջին ջերմաստիճանը հուլիսին	°C	21-22
Բնակչություն, սոցիալական կազմ		
Մշտական բնակչության թվաքանակը 2022թ. հունվարի 1-ի դրությամբ (ՎԿ)	մարդ	47331
Ընտանիքների (ծխերի) թիվը	քանակ	5100
կին	քանակ	24737
տղամարդ	քանակ	22595
ընտանիքներ	քանակ	5100
Հաշմանդամներ	մարդ	1495
Թոշակառուներ	քանակ	8500
Ընտանեկան նպաստներ	քանակ	1557
Միակողմանի ծնողազուրկ երեխաներ	մարդ	128
Փարոս/ ընտանեկան նպաստների	մարդ	1557
Առողջապահություն		
Իջևան խոշորացված համայնքում գործում է 27 բուժփնիսարկ, որոնցից միայն Գանձաքարի ԳԲԱ- ՀՈԱԿ-ն է համայնքային ենթակայության:		
Շենք-շինություններ		
Բնակֆոնդի ընդհանուր մակերեսը	հա	291
Բազմաբնակարան շենքեր	քանակ	104
Համայնքային պատականեփողոցային հասարակական շենք- շինություններ	քանակ	65
Ենթակառուցվածքներ / գործում է, (այո/ոչ)/(այո/ոչ)		
Էլեկտրաէներգիայի մատակարարման օբյեկտներ	քանակ	103
Խմելու ջրի համակարգ	այո/ոչ	այո

Կոյուղու համակարգ	այո/ոչ	Այո/հջևան քաղաքում
Ջրահեռացման համակարգ	այո/ոչ	այո
Ոռոգման համակարգ	այո/ոչ	այո
Կենտրոնացված ջեռուցման համակարգ	այո/ոչ	ոչ
Գազատար	այո/ոչ	այո
Կապի և հաղորդակցության համակարգ	այո/ոչ	այո/5
Աղբահանություն / աղբավայր	այո/ոչ	այո
Ճանապարհներ	այո/ոչ	միջպետական նշանակության
Տրանսպորտ	այո/ոչ	այո
Տրանսպորտային և տեխնիկական միջոցներ		
Բեռնատար մեքենաներ	քանակ	ք. հջևան հատուկ մեքենա - 12
Շինարարական տեխնիկա	քանակ	261
Համայնքային պատականեյիության մեքենա-մեխանիզմեր	քանակ	35
Կրթություն, գիտություն, մշակույթ, սպորտ		
Նախադպրոցական հիմնարկ	քանակ	15
Հանրակրթական դպրոց	քանակ	23
Ավագ դպրոց	քանակ	1
Զոլեջ	քանակ	1
Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություն	քանակ	1
Բարձրագույն ուսումնական հաստատություն	քանակ	2
Արվեստի դպրոց	քանակ	2
Մարզական դպրոց/ակումբ	քանակ	1
Երաժշտական դպրոց	քանակ	3
Գրադարան	քանակ	16
Մշակույթի տուն	քանակ	6
Թանգարան	քանակ	3
Պատմամշակութային կառույց	քանակ	27 եկեղեցի, 5 հուշարձան
Ջրային ռեսուրսներ		
Աղստեվ գետ	Երկարությունը Հայաստանի տարածքում կմ	81
«Սպիտակ ջուր» ջրամբար (ունի ավազից, տիղմից և ջրաբերակներից մաքրման կարիք)		Չի օգտագործվում
«Ջողազի» ջրամբար (համայնքի ամենամեծ ջրային պաշարներ ունեցող ջրամբարն է, սահմանակից է Աղբեջանի հանրապետությանը, առավելագույն խորությունը 60մ):	ջրատարությունը մ ³	45 մլն.

2.2. Մարզին սպառնացող բնածին երևույթներ և կլիմայի փոփոխության համատեքստում վերջիններիս դրսևորումներում արձանագրված զարգացման միտումներ

Տավուշի մարզը Հայաստանի ամենաաղետավտանգ մարզերից է: Այն գտնվում է բնածին և մարդածին մի շարք վտանգավոր երևույթների ազդեցության ներքո և տարիներ շարունակ բազմաթիվ վնասներ և կորուստներ է կրում դրանց աղետալի դրսևորումներից: Երկրաշարժը, սողանքները, սելավներն ու հեղեղումները, ուժեղ քամիները, կարկտահարությունը, քարաթափումները, երաշտը մեծ վնաս են հասցնում մարզի տնտեսությանը, հաճախ դառնալով նաև մարդկային զոհերի պատճառ: Վիճակն ավելի է սաստկանում արդեն տասնյակ տարիներ տևող սահմանային լարվածության պատճառով և Ադրբեջանի կողմից պարբերական բնույթ կրող հրադադարի խախտումներով, ինչը խաթարում է մարզի, մասնավորապես, սահմանամերձ համայնքների բնականոն կյանքը, բնակչության իր հողում նորմալ ապրելու և զարգանալու բնական իրավունքը: Բնական աղետալի երևույթներից ամենամեծ վնասը կրում է գյուղատնտեսության ոլորտը, որը մարզի բնակչության մեծ մասի համար հանդիսանում է ապրուստի հիմնական աղբյուր: Թեպետ սոցիալ-տնտեսական մյուս ոլորտները, ինչպիսիք են առողջապահությունը, բնակավայրերն ու ենթակառուցվածքները, Էկոհամակարգերն ու բնական ռեսուրսները, տուրիզմը և այլն, ոչ պակաս են տուժում նշված աղետալի երևույթներից: Ըստ վիճակագրական տվյալների 1994-2007 թթ. միայն Տավուշի մարզին ջրհեղեղներից պատճառված վնասը կազմել է 5 միլիոն ԱՄՆ դոլար³: 1997 թվականին մարզում տեղի ունեցած 4.2 մագնիտուդով երկրաշարժից տուժել է մոտ 15000 մարդ, վնասվել են բազմաթիվ տներ և շինություններ: Ի թիվս Հայաստանի մյուս մարզերի, Տավուշի մարզը նույնպես մեծ վնասներ է կրել 2000 թվականի համատարած երաշտից, որից հանրապետությունում տուժածների թիվը հասել է 297000-ի, իսկ պատճառված վնասը կազմել 100 միլիոն ԱՄՆ դոլար⁴: Համաձայն Կլիմայի փոփոխության մասին 4-րդ ազգային հաղորդագրության⁵, 2010 թվականին Հայաստանում գրանցված 19 սողանքների ակտիվացման դեպքերից 9-ը գրանցվել է Տավուշի մարզում: Ընդհանուր առմամբ, Տավուշում գրանցված է 151 սողանք 210.62 քառ. կմ ընդհանուր մակերեսով, ինչը կազմում է մարզի տարածքի 8 տոկոսը: Նույն աղբյուրի համաձայն, 2015-2017 թվականներին մարզում տեղի ունեցած բնական աղետալի երևույթներից վնասվել է 3164 հեկտար տարածություն, պատճառելով մոտ 1.7 միլիարդ դրամի վնաս (Աղյուսակ 2):

Աղյուսակ 2. 2015-2017թթ. բնական աղետների (կարկտահարություն, հեղեղումներ, ցրտահարություն) հետևանքով վնասված հողատարածքները և վնասի չափը

Մարզ	2015		2016		2017	
	Վնասված տարածք (հա)	Վնասի չափը (հազ. դրամ)	Վնասված տարածք (հա)	Վնասի չափը (հազ. դրամ)	Վնասված տարածք (հա)	Վնասի չափը (հազ. դրամ)
Տավուշ	345	293764	1456	503445	1363	926883

Ստորև բերված են Արտակարգ իրավիճակների Նախարարության (ԱԻՆ) ճգնաժամային կառավարման ազգային կենտրոնի (ՃԿԱԿ) տվյալների հիմքով կառուցված վերջին տասնամյակում Տավուշի մարզում գրանցված արտակարգ դեպքերի և դրանց զարգացման միտումների սխեմատիկ պատկերները (Նկար 1,2):

³ Կլիմայական ռիսկերի կառավարումը Հայաստանում, Երկրի հաշվետվություն, Հայաստան, ՄԱԶԾ, 2013 թ., http://www.nature-ic.am/Content/announcements/7296/TASP-Arm_final_2.pdf

⁴ Centre of Research on The Epidemiology of Disasters (CRED), https://www.emdat.be/emdat_db/

⁵ Կլիմայի փոփոխության մասին 4-րդ ազգային հաղորդագրություն, Շրջակա միջավայրի Նախարարություն, 2020 թ., <http://env.am/storage/files/fnc-arm.pdf>

Նկար 1-ից երևում է, որ դիտարկվող ժամանակահատվածում մարզում գրանցված արտակարգ դեպքերի հիմնական պատճառ են հանդիսանում հիդրոոդերևութաբանական վտանգները և դրանց ազդեցությամբ պայմանավորված երկրաբանական վտանգավոր երևույթները (սելավ, սողանք, քարաթափում): Նման երևույթների առկայությունը համահունչ է Հայաստանում կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված կանխատեսվող փոփոխությունների ընդհանուր միտումներին, որոնք ներկայացված են Հայաստանին վերաբերվող տեղական և միջազգային բազմաթիվ ուսումնասիրություններում: Ավելին, պատկերից պարզ է դառնում, որ Նախ, այդ ժամանակահատվածում արտակարգ դեպքերի թիվը աճել է և երկրորդ – որ, արտակարգ դեպքերով առավել հարուստ են եղել 2014 և 2016 թվականները (2012 թվականի նկատմամբ դեպքերի թիվը աճել է մոտ 3 անգամ): Թեպետ, մնացած տարիներին տեղի ունեցած դեպքերի թիվը գերազանցում է 2012 թվականի ցուցանիշը, 2015, 2017 և 2021 թվականների ցուցանիշները ևս զգալիորեն են գերազանցում:

Նկար 2-ից պարզ է դառնում, որ մարզում զգալի ավելացել է կարկտահարությունների, հեղեղումների և տեղատարափ անձրևների քանակը: Գրանցվել է ուժեղ քամիների հարաբերական աճ, քարաթափումներն ինչ որ չափով նվազել են, իսկ առատ ձյան և փլվածքների քանակը գրեթե չի փոխվել: Նկարներ 1-ում և 2-ում պատկերված գրաֆիկների տվյալները բերված են համապատասխան հավելվածներում (Հավելվածներ 1,2):

Հարկ է նշել, որ մարզի մակարդակով բերված հիդրոոդերևութաբանական վտանգավոր երևույթների (ՀՎԵ) ժամանակագրական պատկերն ու դրանց դրսևորումների փոփոխություններում նկատված միտումները ներկայացնում են մարզի վտանգներին ենթարկվածության ընդհանուր վիճակը, ինչը չի նշանակում, որ նույն պատկերն է տիրում առանձին վերցված համայնքներում: Իրականում, մարզի համայնքներում և բնակավայրերում առանձին վտանգների մասով միտումները կարող են տրամագծորեն տարբերվել, հաշվի առնելով բնակավայրի ռելիեֆի և ծովի մակերևույթից բարձրության առանձնահատկությունները:

2.3. Համայնքի կլիմայական պատկերը և վերջին տասնհինգ տարիներին համայնքում տեղի ունեցած արտակարգ դեպքեր

Իջևան համայնքի կլիմայական վերլուծության համար ընտրվել է Իջևան օդերևութաբանական կայանը, որը գտնվում է համայնքի համեմատաբար բարձրադիր հատվածում, ծովի մակերևույթից 732 մետր բարձրության վրա: Ընդհանուր առմամբ համայնքը բնութագրվում է մերձարևադարձային տիպի կլիմայով, որտեղ գերակշռում են տաք ամառներ և մեղմ ձմեռներ⁶: Այնուամենայնիվ, կլիմայական պայմանները ավելի չորային են համայնքի համեմատաբար ցածրադիր սահմանամերձ բնակավայրերում (Կիրանց, Սևքար, Վազաշեն):

Օդի տարեկան միջին ջերմաստիճանի նորման (1961-1990 թթ.) Իջևանում կազմել է 11.2° C, որը վերջին տասնամյակում (2011-2020 թթ.) տաքացել է 1.1°C-ով, իսկ տեղումների տարեկան նորման կազմել է 592 մմ, որը նվազել է 11%-ով (Աղյուսակ 3, Նկար 3): Զամու միջին արագությունը նույնպես նվազել է, 2.1 մ/վ-ից հասնելով 1.9 մ/վ-ի: Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ կլիմայի փոփոխությունը լուրջ ազդեցություն է ունեցել Իջևան համայնքի

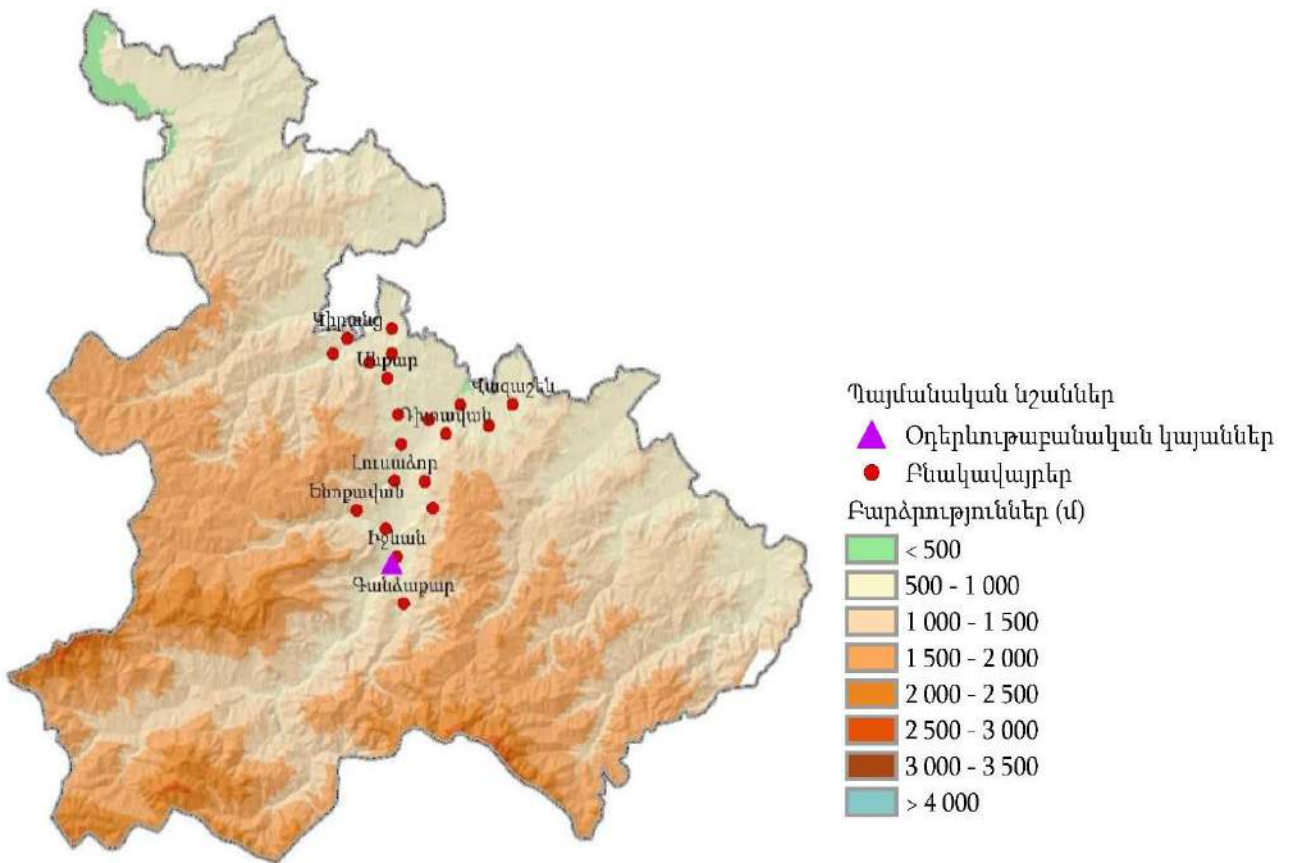
⁶ Հայաստանի ջրային ռեսուրսների ատլաս, 2008

վրա:

Ստորև բերված է Իջևան համայնքում 1961-1990 թթ. և 2011-2020 թթ. ժամանակահատվածներում տեղի ունեցած ՀՎԵ-ների միջին և առավելագույն տարեկան օրերի քանակի արժեքներն ըստ Իջևանի օդերևութաբանական կայանի դիտարկումների (Աղյուսակ 3, Նկար 3): ՀՎԵ-ների կրկնելիության վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ Իջևանի համայնքը առավել խոցելի է երաշտների նկատմամբ, որոնք կարող են դիտվել մինչև 82 օր տարեկան: Տեղումների նվազումը և օդի ջերմաստիճանի բարձրացումը վերջին տասնամյակում բերել է երաշտներով օրերի միջին տարեկան թվի կտրուկ աճի՝ 27 օրից (1961-1990 թթ.) մինչև 38 օր (2011-2020 թթ.):

Նկար 3. Տավուշի մարզի ռելիեֆը, Իջևան համայնքի բնակավայրերը և Իջևանի օդերևութաբանական կայանը

Աղյուսակ 3. Իջևան համայնքի հիմնական կլիմայական ցուցանիշների միջին արժեքները

1961-1990 թթ. և 2011-2020 թթ. ժամանակահատվածներում

Համայնք	Տարեկան տեղումներ, մմ		Տարեկան ջերմաստիճան, °C միջին		Թամու արագություն, մ/վ	
	1961-1990	2011-2020	1961-1990	2011-2020	1961-1990	2011-2020

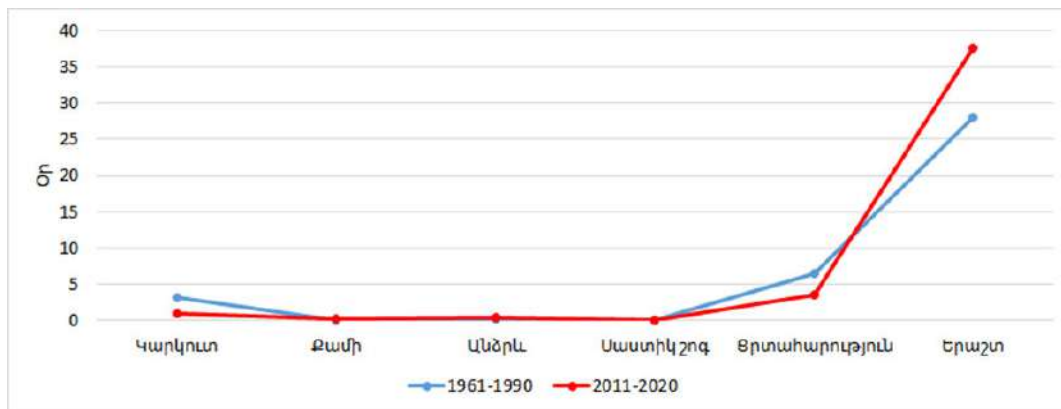
Իջևան	592	526	11.2	12.3	2.1	1.9
-------	-----	-----	------	------	-----	-----

Ավելացել է նաև հաջորդական չոր օրերի ժամանակահատվածի միջին տևողությունը՝ 28 օրից մինչև 31 օր (Աղյուսակ 4):

Աղյուսակ 4. Հվե-ների առավելագույն և միջին տարեկան օրերի քանակն ըստ Իջևանի օդերևութաբանական կայանի տվյալների, 1961-1990 թթ. և 2011-2020 թթ. ժամանակահատվածներում

Հվե-ների տեսակը	1961-1990		2011-2020	
	առավելագույն	միջին	առավելագույն	միջին
Կարկուտ	10	3.2	2	0.9
Վտանգավոր քամի (≥ 25մ/վ)	1	0.0	1	0.3
Ուժեղ անձրև (≥ 30 մմ 12 ժամում)	2	0.2	2	0.5
Սաստիկ շոգ (≥ 40 °C)	0	0.0	0	0
Հաջորդական չոր օրերի տևողությունը	53	28.0	46	30.8
Ցրտահարություն	Գարուն			
	5	3.1	3	2
	Աշուն			
	5	3.4	2	1.5
Երաշտ	82	28	62	38

Նկար 4. Հվե-ների միջին տարեկան օրերի քանակն ըստ Իջևանի օդերևութաբանական կայանի տվյալների, 1961-1990 թթ. (կապույտ) և 2011-2020 թթ. (կարմիր) ժամանակահատվածներում

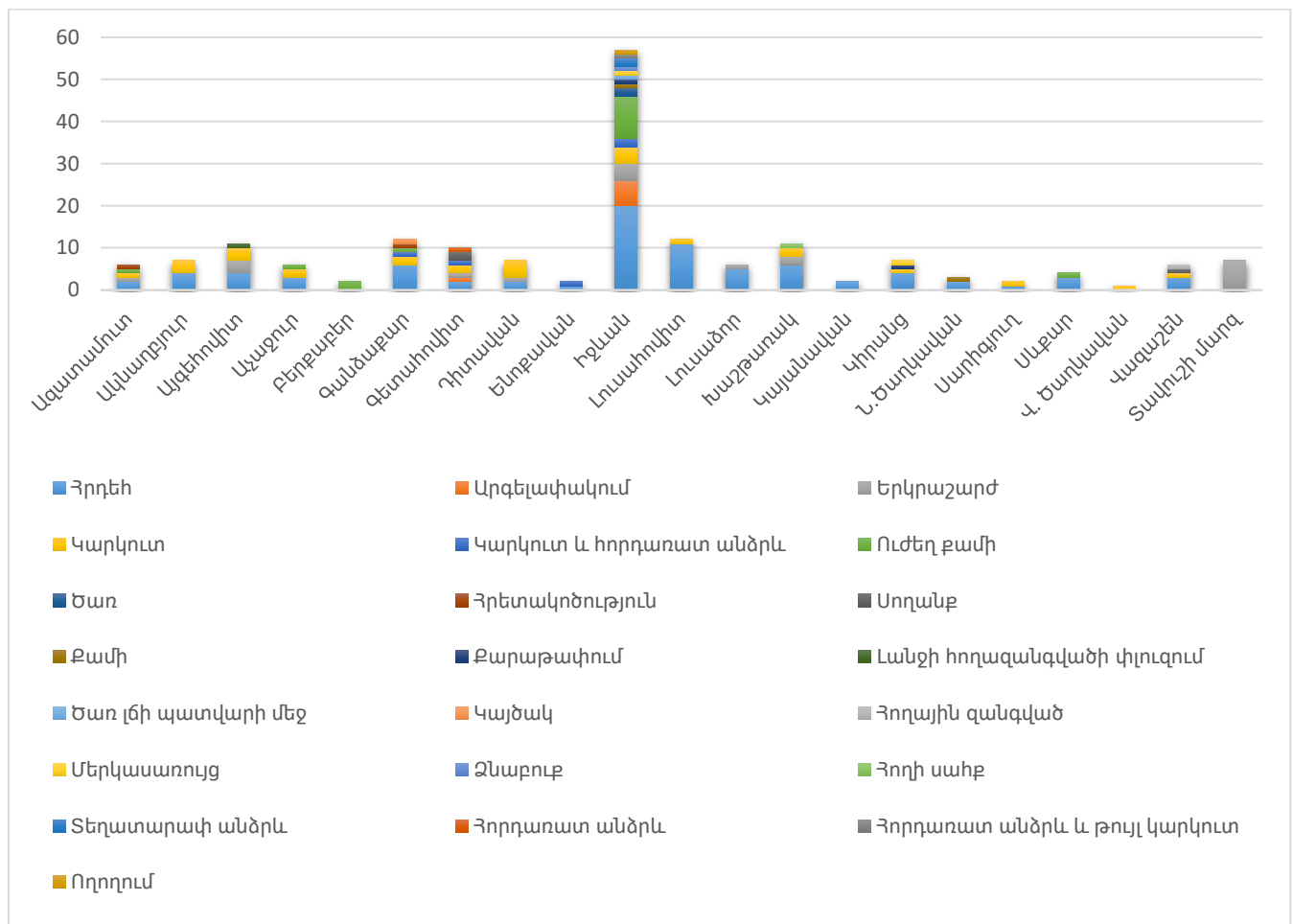

Ամփոփելով, կարելի է եզրակացնել, որ.

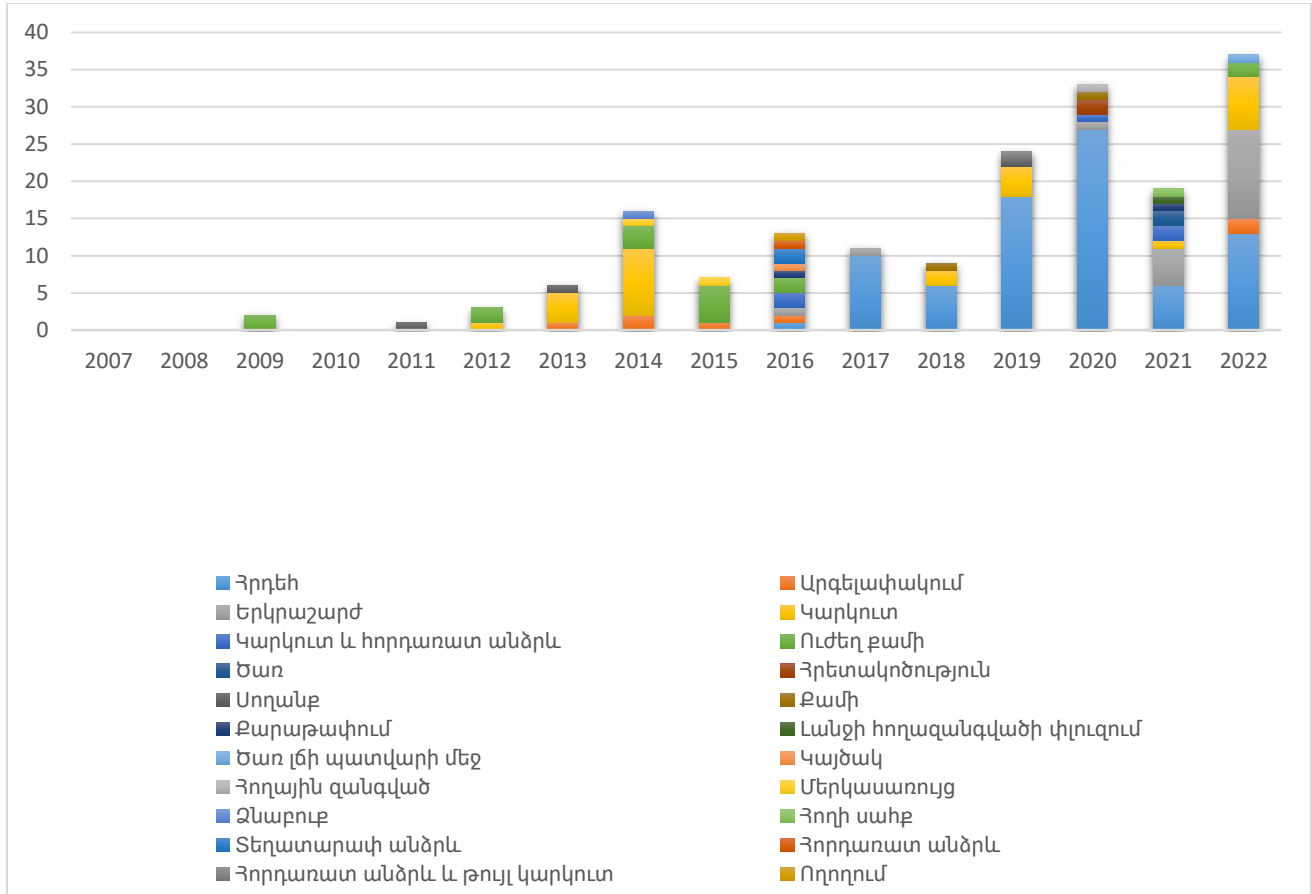
- Իջևան համայնքի բնակավայրերը առավել խոցելի են կլիմայի փոփոխության նկատմամբ, քանի որ այստեղ վերջին տասնամյակում ջերմաստիճանի աճին զուգընթաց նվազել է տեղումների քանակը:
- Երաշտները համարվում են հիմնական կլիմայական ռիսկը Իջևանի համայնքում, քանի որ դրանց օրերի միջին տարեկան թիվը զգալիորեն ավելին է մնացած ՀՎԵ ների համեմատ: Դա նաև հաստատում է հաջորդական չոր օրերի միջին տևողության ավելացումը 2011-2020 թթ. ժամանակահատվածում:
- Տրտահարությունները և կարկուտները համապատասխանաբար հաջորդում են երաշտներին ըստ կրկնելիության: Վերջին տասնամյակում կարկուտները և ցրտահարությունները նվազել են, որը նույնպես կլիմայի տաքացման հետևանք է:
- Իջևանի համայնքում սաստիկ շոգեր երբևէ չեն դիտվել, իսկ ուժեղ անձրևի և վտանգավոր քամու եզակի դեպքեր են դիտվել 1961-1990 թթ. և 2011-2020 թթ. ժամանակահատվածներում:

Համադրելու համար ստորև ներկայացված է ՃԿԱԿ-ի տվյալների վրա հիմնված վերջին 15 տարիներին Իջևան համայնքում տեղի ունեցած արտակարգ դեպքերի վիճակագրությունն ըստ տարիների և ըստ բնակավայրերի (Նկար 5,6):

Նկար 5. Իջևան համայնքի մակարդակում վերջին 15 տարիների ընթացքում գրանցված արտակարգ դեպքերի/տարերային երևույթների հանրագումարն ըստ բնակավայրերի

Նկար 6. Իջևան համայնքի մակարդակում վերջին 15 տարիների ընթացքում գրանցված արտակարգ դեպքերի/տարերային երևույթների հանրագումարն ըստ տարիների

Նկար 5-ից պարզ երևում է, որ համայնքի ամենավտանգված բնակավայրը Իջևան քաղաքն է: Վերջինիս հաջորդում են Այգեհովիտը, Գանձաքարը, Գետահովիտը, Լուսահովիտը և Խաշթառակը:

Նկար 6-ը արձանագրում է արտակարգ դեպքերի տարեկան հանրագումարի զգալի աճման միտում: 2022-ին տեղի ունեցած դեպքերի ընդհանուր թիվը մոտ 9 անգամ գերազանցում է 2009-ին արձանագրված դեպքերի թվին: Նկարից նաև ակնհայտ երևում է, որ գնալով ավելի հաճախակի են դարձել հրդեհները, կարկուտը և երկրաշարժը: Պատկերված գրաֆիկների տվյալները կցվում են (Հավելված 3):

Ներկայումս համայնքին սպառնացող վտանգների և դրանց հետագա հնարավոր դրսևորումների վերաբերյալ ավելի ճշգրիտ պատկերացում կազմելու համար ծրագրային թիմը վերը բերված բոլոր տվյալները համադրել է ՏՄՌԿ գործիքակազմով տեղում հավաքագրված տվյալների հետ: Արդյունքում, գնահատվել է յուրաքանչյուր վտանգի ապագայում կայանալու հավանականությունը, ինչը հիմք է հանդիսացել այդ վտանգների նկատմամբ համայնքի խոցելիությունը և ռիսկը սահմանելու համար (Հավելված 4):

2.4. Համայնքի ֆինանսական միջոցներ

Կլիմայական ռիսկերին դիմակայելու համայնքում նախատեսվող/ձեռնարկվող նախաձեռնությունների ֆինանսական ապահովման վերաբերյալ պատկերացում կազմելու նպատակով ծրագրի սահմաններում իրականացվել է հջևան համայնքի բյուջեի եկամտային և ծախսային մասերի վերլուծություն: Այդ նպատակով օգտագործվել են ՀՀ Տավուշի մարզպետարանի պաշտոնական կայքում հրապարակված համայնքների բյուջեների ֆինանսական տվյալները⁷ (Հավելված 5): Վերլուծությունը իրականացվել է 2020-2022թթ. համար, այդ իսկ պատճառով վերլուծության համար դիտարկվել է հջևան, Ազատամուտ, Ավնաղբյուր, Աճարկուտ, Այգեհովիտ, Աչաջուր, Բերքաբեր, Գանձաքար, Գետահովիտ, Դիտավան, Ենոքավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Խաշթառակ, Ն.Ծաղկավան, Կիրանց, Սարիգյուղ, Սևքար, Վազաշեն բնակավայրերի 2020-2021թթ. համախմբված բյուջեները՝ հաշվի առնելով, որ 2020թ. ապրիլի 7-ին փոփոխություններ են կատարվել ՀՀ վարչատարածքային բաժանման մասին օրենքում և նշված համայնքները միավորվել են, իսկ 2021թ. նոյեմբերին անցկացվել են ՏԻՄ ընտրություններ, որից հետո ձևավորել է միասնական բյուջեն: Նման մոտեցումը կիրառվել է ապահովելու համար տվյալների համեմատելիությունն ընտրված տարիների համար, ինչը հնարավոր կլինի իրականացնել նաև հետագա տարիներին:

Այսպիսով, 2020թ. համար հջևան համայնքի բյուջեի ընդհանուր եկամուտները պլանավորել են 1,636,537.6 հազար դրամ, որից՝ 1,518,174.8 հազար դրամ վարչական մասի եկամուտներ, իսկ 131,266.3 հազար դրամ ֆոնդային մասի եկամուտներ: 2021թ համար վարչական բյուջեի եկամուտներ կազմել են 2,117,950.8 հազար դրամ, որից՝ 1,668,379.6 հազար դրամ վարչական մասի եկամուտներ, իսկ 495,277.6 հազար դրամ ֆոնդային մասի եկամուտներ: 2022թ համար եկամուտները կազմել են 2,184,335.1 հազար դրամ, որից՝ 1,688,630.1 հազար դրամ և 495,705.0 հազար դրամ համապատասխանաբար բյուջեի վարչական և ֆոնդային մասերում: Համայնքի եկամուտների կառուցվածքի վերլուծությունից երևում է, որ ընդհանուր եկամուտների մեջ սեփական եկամուտները կազմում են ընդհամենը 20%-24%: Մեծ է համահարթեցման դոտացիաների տեսակարար կշիռը՝ 61%-55% սահմաններում, ինչպես նաև պետության կողմից տրամադրվող սուբվենցիաները, որը դիտարկվող տարիների համար 14%-ից աճել է 22%: Սա նշանակում է, որ կապիտալ ծրագրերի մեծ մասը իրականացվում է **պետական բյուջեից ստացված դրամաշնորհների հաշվին**:

Բյուջեի գործառնական դասակարգմամբ վերլուծության են ենթարկվել նաև համայնքի ծախսերը: Արդյունքում պարզվել է, որ համայնքի բյուջեի ծախսերի պլանային ցուցանիշների մեջ գերակշռում են ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունները (աշխատակազմի պահպանման ծախսերը), որոնք կազմում են մոտ 32%, և կրթության ծախսերը (հիմնականում ներառում է նախադպրոցական կրթությունը)՝ մոտ 31%: Այլ բնագավառի ծախսերը հիմնականում 10%-ից ավելին չեն պլանավորվում՝ որոշ բացառություններով: Օրինակ՝ ընդհանուր ծախսերի մեջ 2021թ. տնտեսական հարաբերություններ բյուջետային տողի տեսակարար կշիռը կազմել է մոտ 14%, որը ենթադրաբար պայմանավորված է ճանապարհների կապիտալ վերանորոգման աշխատանքների հետ, ինչպես նաև այդ նույն տարում մոտ 16% է կազմել բնակարանային շինարարության և կոմունալ ծառայությունների տողը, որտեղ տվյալ տարվա համար զգալի ջրամատակարարման և

⁷ <http://tavush.mtad.am/community-budgetary-revenues/> և <http://tavush.mtad.am/community-budgetary-expenditure/>

փախցնեիր լուսավորման ծախսերը: 2022թ-ի համար ծախսերից աչքի է ընկնում շրջակա միջավայրի պաշտպանության համար պլանավորված ծախսերը, որը կազմել է շուրջ 16%: Ծախսերը հիմնականում նախատեսված են աղբահանության ծառայության համար, ինչը ենթադրաբար ուղղվել է միավորված համայնքի բնակավայրերում աղբահանության ծառայության հասանելիության բարելավմանը:

Այնուամենայնիվ, գնահատելով համայնքի բյուջեի ֆինանսական ցուցանիշները կարելի է փաստել, որ համայնքում զգալի ցածր են մնում կապիտալ ծախսերը: Ծախսերի գերակշիռ մասը ուղղվում են ընթացիկ ծախսերին՝ մոտ 80%-90%, ինչը հանգեցնում է ենթակառուցվածքների մաշվածության:

3. Ծրագրի իրականացման գործընթաց

3.1. Մեթոդաբանություն

ՏՄՌԿ մեթոդաբանության հիմքում ընկած է Կարմիր խաչի և կարմիր մահիկի միջազգային ֆեդերացիայի (ԿԻԿՄՄՖ) կողմից մշակված տեղական մակարդակում աղետների ռիսկի բացահայտման, համայնքին սպառնացող վտանգների, այդ վտանգների նկատմամբ վերջինիս խոցելիության և կարողությունների գնահատման (ԽԿԳ) գործիքը: Այն մշակվել է, մասնավորապես, գյուղական համայնքներում կիրառելու նպատակով: ԽԿԳ գործիքով իրականացված ուսումնասիրությունները, հիմնականում, առաջին մոտավորությամբ տալիս են համայնքին սպառնացող ռիսկերի ընդհանուր պատկերը՝ դրանք ճանաչելի և հասանելի դարձնելով համայնքի բնակչությանն ու ղեկավարությանը: ԽԿԳ իրականացման համար անհրաժեշտ տեղեկատվությունը ձևավորվում է փաստացի տվյալների հավաքագրման արդյունքում առաջնային և երկրորդային աղբյուրներից, ներառյալ վիճակագրությունը, և չի ենթադրում որևէ խորացված մասնագիտական հետազոտություն:

ԽԿԳ գործիքը դասվում է տեղական մակարդակում ռիսկերի գնահատման միջազգայնորեն ճանաչված լավագույն գործիքների շարքում:

Ի տարբերություն ԽԿԳ-ի, ՏՄՌԿ-ն ոչ միայն գնահատման, այլ նաև պլանավորման մեթոդաբանություն է: Այն թույլ է տալիս գնահատել աղետների ռիսկերը ԽԿԳ գործիքակազմի օգտագործմամբ, ինչպես նաև մեխանիզմներ է պարունակում դրանց դիմակայելու հնարավոր գործողությունները փոխադարձ համադրելու և պլանավորելու համար՝ ելնելով

- ռիսկային առաջնահերթությունից,
- ֆինանսական, նյութատեխնիկական և մարդկային ռեսուրսների առկայությունից,
- լուծումների հնարավոր փոխադարձ ազդեցությունից և
- համայնքում զարգացման պլաններով նախատեսված գործողությունների հետ ունեցած առնչությունից՝ փոխազդեցության և համապատասխանելիության առումով:

ՏՄՌԿ գործընթացը հաջորդականորեն իրականացվող քայլերի համակցություն է՝ բաղկացած հետևյալ փուլերից.

- նախապատրաստական,
- տվյալների հավաքագրման և ճշգրտման
- վտանգների, խոցելիության և կարողությունների գնահատման և, դրանց վերլուծության արդյունքում, յուրաքանչյուր վտանգի ռիսկայնության վերաբերյալ եզրակացությունների ձևավորման,

- բացահայտված ռիսկերին դիմակայելու համապատասխան գործողությունների մշակման և պլանավորման:

SUNY մեթոդաբանությունը, սկզբնական տարբերակում, բավարար հնարավորությունն չէր ընձեռում կլիմայի փոփոխության պատճառով առաջացած նոր ռիսկերը բացահայտելու և դրանց դիմակայմանն ուղղված համահունչ քայլեր ձեռնարկելու համար: Մեթոդաբանությունը լավարկելու նպատակով ուսումնասիրվել է միջազգային փորձը⁸, մասնավորապես, կլիմայական ռիսկերի գնահատման գոյություն ունեցող արդի մոտեցումները և վերջիններիս, տեղական մակարդակում կիրառելիության առումով, ավելի ոյուրին ճանաչված ռիսկերի բացահայտման և գնահատման գործիքները: Ուսումնասիրությունների արդյունքում նախապատվությունը տրվել է նույն ԿԽԿՄՄՖ ԽԿԳ գործիքի կլիմայական բաղադրիչով հարստացված տարբերակին, որը ստեղծվել է 2007-2012թթ.: ԽԿԳ նոր տարբերակում մի շարք գործիքներ ենթարկվել են կառուցվածքային փոփոխությունների, ներառելով բաղկացուցիչներ, որոնք թույլ են տալիս պատկերացում կազմել կլիմայի փոփոխության պատճառով համայնքում առաջացող հավելյալ խնդիրների մասին: Ի տարբերություն այն բնական վտանգավոր երևույթների, որոնք կարող են հանկարծահաս աղետի պատճառ հանդիսանալ, կլիմայի փոփոխությունը դանդաղ ընթացող վտանգավոր երևույթ է: Այն աստիճանաբար, ժամանակի ընթացքում է բերում աղետալի հետևանքների, ինչը հաճախ տեղի է ունենում տարբեր վտանգների համակցության արդյունքում: Հայտնի է, որ կլիմայի փոփոխության ազդեցությունը արտահայտվում է հիդրոոդերևութաբանական վտանգավոր երևույթների բնութագրերի փոփոխությամբ՝ մեծացնելով վերջիններիս կայացման հաճախականությունն ու ուժգնությունը, կամ առաջացնելով եղանակային ծայրահեղ դրսևորումներ ու տատանումներ: Կլիմայով պայմանավորված նման երևույթներից առաջացած ռիսկերը բացահայտելու նպատակով է, որ SUNY ներկայիս մեթոդաբանության մեջ օգտագործել է ԽԿԳ գործիքի կլիմայական բաղադրիչով հարստացված տարբերակը:

3.2. Աշխատանքների ամփոփ նկարագիր

Ռիսկերի գնահատման աշխատանքները համայնքում իրականացվել են SUNY մեթոդաբանության չորս փուլերով՝ նախատեսված գործողությունների լիարժեք իրականացմամբ՝ այցելելով և ուսումնասիրելով համայնքի բոլոր բնակավայրերը: Մինչ այցելությունները և բուն ուսումնասիրության ընթացքում ծրագրային թիմի և ԱՌՆԱՊ հիմնադրամի ադմինիստրացիայի կողմից ծավալուն աշխատանքներ են տարվել ուսումնասիրության հետ կապված անելիքների պլանավորման, տեղական մարմիններին տեղեկացնելու և աշխատանքները տեղերում կազմակերպելու, տեղական թիմերի հիմնելու և ուսուցման, տեխնիկական և կազմակերպչական բազում այլ հարցերի կարգավորման ուղղությամբ:

1. Նախապատրաստական փուլ

Ծրագրային թիմի կողմից մշակվել է Ծրագրի իրականացման գործողությունների պլանը, ինչպես նաև ձևավորվել են վերջինիս հետ կապված բոլոր անհրաժեշտ փաստաթղթերը:

⁸ Դիտարկվել է Կլիմայի փոփոխության փորձագետների միջկառավարական խմբի /IPCC/, ԿԽԿՄՄՖ, ՄԱԶԾ, Զաղաքապետերի դաշնագիր հանուն կլիմայի և էներգիայի (CoM) և այլ փորձագետների խմբերի և կազմակերպությունների մոտեցումները:

Կազմակերպվել են հանդիպումներ բոլոր շահագրգիռ կողմերի հետ, այդ թվում Շրջակա միջավայրի, Արտակարգ իրավիճակների, Տարածքային կառավարման ու ենթակառուցվածքների նախարարությունների ներկայացուցիչների և թիրախային մարզերի իշխանությունների հետ: Ներկայացվել են Ծրագրի նպատակն ու ակնկալվող արդյունքները, Ծրագրի իրականացման գործողությունների պլանն ու համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմինների հետ համագործակցության սկզբունքները՝ ներառյալ համապատասխան մարմինների ներգրավվածության և ծրագրին օժանդակություն ցուցաբերելու ակնկալիքները, մասնավորապես, տեղական թիմերի ձևավորման համար թեկնածուների առաջադրման և ընտրության հարցում: Մշակվել են տեղական թիմերի ուսուցման դասընթացների կյուբերը: Լրամշակվել են ՏՄՌԿ մեթոդաբանության գործիքակազմի տվյալների հավաքագրման համար անհրաժեշտ գործիքները՝ հարմարեցնելով վերջիններս Ծրագրով նախատեսված գործողությունների իրականացմանը: Դասընթացները կազմակերպվել են Ծրագրի հինգ թիրախային մարզում օգոստոսի 30-ից մինչև սեպտեմբերի 8-ը ընկած ժամանակահատվածում: Դասընթացների ավարտին ընդհանուր մասնակիցների կազմից ընտրվել են տեղական թիմերի անդամները:

2. Տվյալների հավաքագրման փուլ

Տեղական թիմերի կողմից համայնքներում տվյալների հավաքագրման աշխատանքներն իրականացվել են համաձայն աշխատանքային պլանի, բացառությամբ այն համայնքների, որտեղ աշխատանքներն, անվտանգության նկատառումներով, ժամանակավորապես հետաձգվել էին սեպտեմբերի 13-ին Ադրբեջանի կողմից սանձազերծած պատերազմական գործողությունների պատճառով: Աշխատանքային պլանից եղել են նաև այլ ժամանակային շեղումներ՝ կապված անբարենպաստ եղանակային պայմանների հետ, որը սեզոնային գործոն է և վերաբերվում է այն բնակավայրերին, որոնց հասանելիությունը անձրևային օրերին և դրանցից հետո դառնում է խնդրահարույց:

Տվյալների հավաքագրման աշխատանքներում, ներառյալ մշակումն ու թվայնացումը, բացի տեղական թիմերի անդամներից ներգրավված են եղել նաև վերլուծական թիմի անդամներն ու Ծրագրի փորձագետները, որոնք համակարգել, ուղղորդել և, ըստ անհրաժեշտության, տրամադրել են մասնագիտական աջակցություն տեղական թիմերին: Չուզահեռաբար, հավաքագրված տվյալների վերլուծության վրա աշխատել են նաև վերլուծական թիմի անդամները:

Ծրագրի իրականացման աշխատանքային պլանի համաձայն ս.թ. հոկտեմբերի 30-ից մինչև նոյեմբերի 20-ը անց է կացվել տեղական թիմերի գործունեության մոնիթորինգ: Այդ նպատակով մարզային պատասխանատուների մասնակցությամբ Ծրագրի ղեկավարությունը այցելել է թիրախային հինգ մարզում տեղակայված քաղաքային մեկական բնակավայր: Մոնիթորինգի արդյունքում առանձին ուշադրություն է դարձվել տեղական թիմերի կողմից տվյալների հավաքագրման գործիքակազմի կիրառման առանձնահատկությունների հետ կապված հարցերին և արձանագրված խոչընդոտների վերլուծությանը, ինչպես նաև հետագա անելիքներում հնարավոր խնդիրներից խուսափելուն ուղղված քայլերին: Այցելությունների ընթացքում վերհանված խնդիրները քննարկվել են թիմերի անդամների հետ և առաջարկություններ են արվել թիմերի գործունեության արդյունավետության բարձրացման ուղղությամբ: Ծրագրային թիմն, անմիջապես մասնակցելով տվյալների հավաքագրման գործընթացին, թիմերին գործնական օժանդակություն է ցուցաբերել գործիքների կիրառման սրբություններն ավելի խորը հասկանալու և արդյունավետ կիրառելու նպատակով: Ի աջակցություն տեղական թիմերի և ի նպաստ թիմերի ու տեղական ղեկավարության համագործակցության սերտացմանը, ծրագրային թիմը մասնակցել է նաև համայնքային հանդիպումներին:

Լոռվա տեղական թիմի գործունեության մոնիթորինգի հետ համատեղ անց է կացվել նաև վերլուծական թիմի արտագնա աշխատանքային հանդիպում:

Մոնիթորինգի պլանավորման, այցելությունների հետ կապված տեխնիկական հարցերի, տեղական իշխանության տեղեկացման և ներգրավվածության հետ կապված բոլոր աշխատանքներն անց են կացվել Ծրագրի ղեկավար կազմի, վերլուծաբանների խմբի, տեղական թիմերի համակարգողների և ԱՌՆԱՊ տնօրինության անմիջական մասնակցությամբ:

3. Տվյալների վերլուծության ու ռիսկերի գնահատման փուլ

Այս փուլի աշխատանքներում ներգրավված են եղել Ծրագրի փորձագետներն ու վերլուծական թիմը: Թիմի մարզային պատասխանատու վերլուծաբաններն իրականացրել են բազմակողմանի վերլուծություն. ուսումնասիրել, տեսակավորել և ճշգրտել են տեղական թիմերի ներկայացված տվյալները՝ համադրելով տարբեր գործիքներով ստացված առաջնային տվյալները երկրորդային աղբյուրներից քաղված տվյալների, ինչպես նաև Ծրագրի փորձագետների մասնագիտական գնահատականների հետ: Վերլուծության արդյունքում բացահայտվել են կլիմայի փոփոխության հետ կապված համայնքին (բնակավայր առ բնակավայր) սպառնացող գերակա վտանգներն ու կլիմայական ռիսկերը: Այդ աշխատանքների ընթացքում վերլուծական թիմը մշտական կապի մեջ է եղել տեղական թիմերի հետ՝ առանձին դեպքերում տվյալների իսկությունը ճշտելու համար:

Ծրագրի համակարգողների կողմից մշակվել և տրամադրվել են ռիսկի և ռիսկի առանձին բաղադրիչների բացահայտման և գնահատման ստանդարտ ձևանմուշներ՝ քանակական և որակական տվյալների վերլուծություններում միասնական հայեցակարգային մոտեցումներ ցուցաբերելու համար: Վերլուծական աշխատանքներն իրականացնելու ընթացքում համակարգողների կողմից պարբերաբար անց են կացվել առցանց և առերես հանդիպումներ՝ որոնք նպաստել են վերլուծական աշխատանքների սահուն գործընթացի ապահովմանը: Բացահայտված ռիսկերի հիման վրա վերլուծական թիմերի կողմից առաջարկություններ են արվել համայնքում կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության ոլորտային լուծումների վերաբերյալ:

4. Արդյունքների ամփոփման և ներկայացման փուլ

Հատուկ մշակված ձևանմուշով կազմվել է աշխատանքային հաշվետվություն, որտեղ ներկայացվել են թիրախային համայնքների և բնակավայրերի ռիսկերի գնահատմանն ու հարմարվողականության լուծումներին վերաբերող արդյունքներն ու ձեռքբերումները: Համաձայն նախնական պայմանավորվածության դրանք ներկայացվել և քննարկվել են բոլոր թիրախային համայնքներում ու բնակավայրերում՝ նպատակ ունենալով հնարավորություն ընձեռել համայնքին ու համայնքի ղեկավարությանը առաջարկվող լուծումների բազմությունից ընտրել իրենց համար առաջնահերթ և տեսանելի լուծումները: Համայնքի կողմից ընտրությունը կատարելուց հետո առանձին քննարկվել են համայնքի ռազմավարական պլանում ընտրված լուծումների ինտեգրման հնարավորությունները: Հիմնվելով համայնքում կայացված որոշումների վրա, ծրագրային թիմը վերանայել, ճշգրտել և մշակել է ծրագրային հաշվետվության վերջնական տարբերակը: Այն ներկայացվել է շահագրգիռ կողմերի մասնակցությամբ կազմակերպված ընդհանուր հավաքին: Հաշվետվության էլեկտրոնային տարբերակը ուղարկվել է Ծրագրի հետ առնչվող նախարարություններին, թիրախային մարզերի և համայնքների ղեկավարությանը, բնակավայրերի վարչական ղեկավարներին ու Ծրագրի դոնորներին:

3.3. Տվյալների հավաքագրման գործիքակազմ և համայնքում առանձին գործիքների կիրառման հետ կապված առանձնահատկություններ

Ինչպես արդեն նշվել է, համայնքում աղետների և կլիմայական ռիսկերի բացահայտման և գնահատման համար անհրաժեշտ տվյալների հավաքագրման նպատակով օգտագործվել է ՏՄՌԿ մեթոդաբանության ԽԿԳ կլիմայի բաղադրիչով հարստացված գործիքների հավաքածուն: Ստորև նկարագրված է նշված գործիքներից յուրաքանչյուրի ներդրումը տվյալների հավաքագրման գործում, նաև տեղեղրում վերջիններիս կիրառման հետ կապված առանձին մանրամասներ և առանձնահատկություններ:

▪ **Երկրորդային աղբյուրների տվյալների հավաքագրում**

Այս աղբյուրներից հավաքված տվյալները տրամադրում են նախնական տեղեկատվություն համայնքի և վերջինիս զարգացման պլանների մասին: Մասնավորապես դրանք կարող են լինել ՀՀ կառավարության որոշումներ, պետական կառույցների (Նախարարություններ, ազգային վիճակագրական ծառայություն, տարածքային կառավարման, տեղական ինքնակառավարման և այլ պետական մարմիններ) կողմից հրապարակված պաշտոնական հաշվետվություններ, զեկույցներ, ինչպես նաև տեղական ինքնակառավարման մարմինների, համայնքում իրականացված ծրագրերի վերաբերյալ հաշվետվություններ, հետազոտություններ, զեկույցներ, ՉԼՄ-ների կողմից հրապարակված նյութեր և այլն: Համայնքի զարգացման պլանների և ծրագրերի վերաբերյալ տեղեկատվություն ունենալը մեծապես կարող է նպաստել աղետների ռիսկի նվազեցման և կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության գործողությունների հետագա մշակման և պլանավորման գործընթացին: Կարևորվում է նաև համայնքի խոցելի խմբերի վերաբերյալ տվյալների հավաքագրումը:

Ըստ տեղական թիմի, համայնքում տվյալների հավաքագրման այս գործընթացի իրականացումը մի շարք բարդությունների առաջ է կանգնել, որոնցից հիմնականը տեղական մակարդակում տվյալների սակավությունն է կամ, որոշ դեպքերում, ուղղակի բացակայությունը: Վերջինս, մասնավորապես վերաբերվում է կլիմայի փոփոխության հետ կապված տեղեկատվությանը, որը գործնականում հասանելի է միայն ազգային կամ մարզային մակարդակներում:

• **Ուղղակի դիտարկում**

Ուղղակի դիտարկման նպատակն է շրջայցի միջոցով գրանցել այն ամենն, ինչը կարող է պարունակել վտանգ կամ վտանգին դիմակայելու կարողություն, ինչպես նաև կարող է նպաստել աղետների ռիսկի նվազեցմանը, մեղմմանն ու կլիմայի փոփոխության հարմարվողականությանն ուղղված գործողությունների իրականացմանը: Ուղղակի դիտարկման ժամանակ գրանցվում են ԽԿԳ գործընթացի համար անհրաժեշտ համայնքից ստացված առաջնային տպավորություններն ու տեղեկատվությունը: Այն կարող է վերաբերվել առարկաների, մարդկանց, երևույթների, հարաբերությունների և այլն: Հավաքված տվյալները սովորաբար լինում են բազմաբնույթ, քանի որ պարունակում են տեղեկատվություն համայնքի ֆիզիկական տվյալների և կենսագործունեության վերաբերյալ: Կարող են լինել նաև հատուկ նշանակության օբյեկտների սեյսմակայունության գնահատման վերաբերյալ նկատառումներ:

Ուղղակի դիտարկմանը մասնակցել են թիմի բոլոր չորս անդամները: Նշված գործիքով աշխատելիս թիմը ներգրավել է բնակավայրի վարչակազմի աշխատակիցներին և առանձին բնակիչներին: Երբեմն խմբին գյուղապետի կողմից հատկացվել է բարձր անցանելիության ավտոմեքենա՝ դժվարանցանելի վայրեր հասնելու համար:

- **Սխեմատիկ պատկերում**

Տվյալների հավաքագրման փուլի կարևորագույն գործիքներից մեկն է, որով ձևավորվում են աղետավտանգ ու ռիսկային տեղանքների ու վայրերի, ինչպես նաև համայնքի կարողությունների և խոցելիության սխեմատիկ պատկերները: Սխեմատիկ պատկերման նպատակն է ակնառու դարձնել համայնքի հիմնական ռիսկային գործոններն ու տեղանքները:

Այն պետք է հնարավորինս տվյալներ տրամադրի շրջակա միջավայրի հիմնական փոփոխությունների վերաբերյալ, այդ թվում նաև կլիմայի փոփոխության ազդեցության հետ կապված:

Սխեմատիկ պատկերման գործընթացը պարտադիր ներառում է համայնքում առկա հասարակական նշանակության օբյեկտները, մասնավորապես առողջապահական, նախակրթական և կրթական, մշակութային հաստատությունները, խաղահրապարակները, մարզադաշտերը, վերջիններիս շրջակայքը, սպառնացող վտանգի ակնհայտ և թաքնված գործոնները և այլն:

Թիմն ընդհանուր դիտարկման ընթացքում աշխատել է սխեմատիկ պատկերի մշակման վրա՝ նշումներ կատարելով բնակավայրում գոյություն ունեցող վտանգների, խոցելիության և կարողությունների վրա: Սխեմատիկ պատկերը փոխանցվել է Ծրագրի փորձագետին՝ վերջնական պատկերը էլեկտրոնային տարբերակով ստանալու համար:

- **Հարմարեցված (ճկուն) հարցազրույց**

Հարմարեցված (ճկուն) հարցազրույցը կիրառվում է թիրախային հարցերի վերաբերյալ տեղեկատվություն ստանալու կամ տրամադրելու համար: Մասնակիցների հետ զրույցներ են ծավալվում համայնքային կյանքի տարբեր ոլորտներում (առողջապահություն, գյուղատնտեսություն, ձկնաբուծություն, այլ) նրանց կողմից դիտարկվող փոփոխությունների մասին, այդ թվում՝ ինչով են պայմանավորված այդ փոփոխությունները, ինչ իրադարձությունների հետևանքով են դրանք առաջացել և ինչ հետևանքների հանգեցրել, կապված են, արդյոք, այդ փոփոխությունները կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված երևույթների հետ: Հնարավորինս անհրաժեշտ է տեղեկատվություն ստանալ տեղի ունեցած եղանակային ծայրահեղ դրսևորումների կամ տարիների ընթացքում նկատված ջերմաստիճանի և տեղումների փոփոխությունների վերաբերյալ:

- **Քննարկումներ թիրախային խմբերում**

Թիրախային (ֆոկուս) խմբերը ձևավորվում են համայնքի այն անհատներից, որոնք պատկանում են որոշակի մասնագիտական, տարիքային, սեռային կամ սոցիալական խմբերի, այն է՝ վարչական աշխատողներ, բուժանձնակազմ, ուսուցիչներ, ֆերմերներ, կանայք, տարբեր տարիքային խմբերի երեխաներ և այլն: Հնարավորինս անհրաժեշտ է ներգրավել նաև տարիքով մարդկանց, որոնք կարող են էական տեղեկություններ հաղորդել կլիմայի փոփոխության հետ կապված ժամանակի ընթացքում տեղի ունեցած փոփոխությունների վերաբերյալ:

Թիրախային խմբերում քննարկումները նպաստում են տարբեր ոլորտներին (առողջապահություն, գյուղատնտեսություն, շրջակա միջավայր, բնակավայր և ենթակառուցվածքներ, ջրային ռեսուրսներ, կենսապահովում, այլ) վերաբերող տեղեկությունների հավաքագրմանը, իրական ու տեսանելի ռիսկերի նկատմամբ սոցիալական տարբեր շերտերի խոցելիության աստիճանի բացահայտմանը և այլն:

Աշխատանքը թիրախային խմբերի հետ խիստ կարևորվում է, քանի որ արդյունքում հնարավոր է բացահայտվեն համայնքի զարգացման որոշակի ոլորտներին սպառնացող վտանգներ և ռիսկեր, ներառյալ կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված, և քննարկվեն

համայնքի համար կենսական նշանակության խնդիրների լուծմանն ուղղված հնարավոր ձեռնարկումներ:

Ֆոկուս խմբերում ներգրավվել են վարչական աշխատողներ, ուսուցիչներ, բուժաշխատողներ, ֆերմերներ, բարձր դասարանի աշակերտներ, առանձին ոլորտային ներկայացուցիչներ, (օրինակ՝ զբոսաշրջությունից) և, պարզապես, բնակիչներ:

Որպես օրենք, առանձին ոլորտների ներկայացվածությունը բնակավայրերում խիստ սահմանափակ է (ոլորտում ներգրավվածների առումով), բացառությամբ կրթական, մարդու առողջության, գյուղատնտեսության ոլորտներից: Ըստ այդմ, ֆոկուս խմբերը մեծամասամբ կազմված են եղել տարբեր մասնագիտությունների ներկայացուցիչներից, որոնք ունեին տարբեր ոլորտներում ներգրավվածության փորձ և գիտելիք (օրինակ՝ գյուղատնտեսության հետ առնչվում են համարյա բոլորը): Մեծամասամբ խմբերը ձևավորվել են բնակավայրի վարչական աշխատակիցների մասնակցությամբ:

Միայն իջևան քաղաքում է հնարավոր եղել հանդիպումը կազմակերպել տարբեր ոլորտների մասնագետների ներգրավվածությամբ: Մասնավորապես՝ իջևան քաղաքում կազմակերպվել է ֆոկուս խմբերի 6 քննարկում, որին մասնակցել են հետևյալ ոլորտների ներկայացուցիչներ՝

- Տավուշի մարզպետարանի բնապահպանության, գյուղատնտեսության, ծրագրերի իրականացման և տուրիզմի բաժինների ներկայացուցիչներ,
- իջևանի համայնքապետարանի գյուղատնտեսության, քաղաքաշինության, տրանսպորտի, կոմունալ սպասարկումների ոլորտի աշխատակիցներ,
- իջևանի կրթական հաստատությունների փոխտնօրեններ և զինղեկներ,
- իջևանի առողջապահական և հակահամաճարակային հաստատությունների ներկայացուցիչներ,
- Ներկայացուցիչներ «Հայելցանցի» իջևանի կազմակերպությունից, «Տավուշգազ» ԳԳՄ-ից, «Հայջրմուղկոյուղի» իջևանի մասնաճյուղից
- Հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ

▪ **Սեզոնային օրացույց**

Սեզոնային օրացույցն աղյուսակային մեթոդ է և հնարավորություն է տալիս նկարագրել մեկ տարվա ընթացքում համայնքում տեղի ունեցած փոփոխությունները: Սեզոնային օրացույցը ցույց է տալիս տարվա ընթացքում տեղի ունեցած աղետները, դրանց ազդեցությունը, կլիմայական փոփոխությունները, բռնկված հիվանդությունները, եկամուտների նվազումը կամ աճը և այլն: Սեզոնային օրացույցը հնարավորություն է տալիս պարզելու նաև, թե արդյոք նկատվում է սեզոնայնության տեղաշարժ, ինչը հնարավոր է բացասական ազդեցություն ունենա առողջության, ապրուստի միջոցների, կենսական այլ կարևոր նշանակություն ունեցող ոլորտների վրա: Առաջարկվում է նախ դիտարկել ներկա իրավիճակը և հետո անդրադառնալ վերջին տասնամյակներում տեղի ունեցած փոփոխություններին, դիտարկման համար ընտրելով հնարավորիսս երկար ժամանակահատված:

Գործիքը կարող է օգտագործվել բնակչության իրազեկությունը բարձրացնելու նպատակով, նկատի ունենալով, որ եղանակային օրինաչափությունների փոփոխությունների լույսի ներքո սեզոնային պլանավորման ավանդական մոտեցումները վերանայելու կարիք կարող է առաջանալ: Այն կարող է օգտագործվել, օրինակ, ցույց տալու համար, թե ինչպես է փոփոխվում մշակաբույսերի ծաղկման, տնկման և բերքահավաքի ժամանակացույցը,

եղանակային և առողջության հետ կապված ինչև նոր վտանգներ կարող են ի հայտ գալ կամ հները հայտնվել տարվա ոչ այն ժամանակին, երբ դրանք սովորաբար հայտնվում էին:

Սեզոնային օրացույցի գործիքը կիրառվել է թիմի երկու անդամների կողմից: Մասնակիցներն ընտրվել են վարչական ղեկավարության օժանդակությամբ՝ հաշվի առնելով այն փաստը, որ գործընթացին պետք է մասնակցեն տարբեր ոլորտներից տեղյակ/բանիմաց մասնագետներ, որը և որոշակի դժվարություն է առաջացրել գործիքի կիրառման համար:

▪ **Պատմական օրացույց**

Պատմական օրացույցի նպատակն է բացահայտել տասնամյակների ընթացքում համայնքում տեղի ունեցած այն իրադարձությունները, երևույթները և փոփոխությունները, որոնք էական ազդեցություն են ունեցել համայնքի կենսագործունեության և զարգացման վրա: Այստեղ կարևոր է անդրադառնալ մեծ վնաս հասցրած կլիմայական վտանգավոր երևույթներին, ինչպիսիք են կարկուտը, սելավը, երաշտը, հեղեղումները և այլն: Կարևոր է նաև պարզել այդ երևույթների դրսևորումներում տեղի ունեցած փոփոխությունների պատկերը, դրանց զարգացման միտումները, օրինակ՝ առանձին երևույթի հաճախականության կամ ուժգնության ավելացում:

Պատմական օրացույցը կազմվել է թիմի երկու անդամների միջոցով, համաձայն նախապես աշխատանքների բաշխմանը: Պատմական օրացույցի տվյալների հավաքագրման համար առանձին զրույցներ է կազմակերպվել բնակավայրի տարեցների հետ: Թիմը որոշակի դժվարությունների է հանդիպել բնակավայրում տարեց մարդիկ գտնելու հարցում՝ որոնք կարող է տեղյակ լինելին բնակավայրի կյանքում տեղ գտած փոփոխություններից երկարաժամկետ (20-30 տարվա) կտրվածքով:

▪ **Ինստիտուցիոնալ շրջանակ**

Համայնքում անցկացվող ընդհանուր ժողովի ժամանակ մասնակցային սկզբունքով (տեղական ինքնակառավարման մարմիններ, հիմնարկ-ծեռնարկություններ, կրթական օջախներ, առողջապահական կազմակերպություններ, բնակիչներ և այլն) լրացվում է աղյուսակ, որի նպատակն է բացահայտել և դասակարգել պետական և ոչ պետական, հասարակական և միջազգային այն կառույցները, խմբերն ու անհատները, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի ազդեցություն ունեն կամ ունեցել են համայնքի սոցիալական կյանքի և զարգացման ոլորտների վրա, հատկապես ուշադրություն դարձնելով երեխայանպաստ գործունեություն ծավալող, հաշմանդամություն ունեցող երեխաների կենսական կարևորության, առաջնային և այլ հարցերը կարգավորող կառույցների վրա: Այդ կառույցները որոշվում են ըստ համայնքի կյանքում ունեցած իրենց կարևորության և ազդեցության (դրական, բացասական կամ անորոշ) աստիճանի:

Այստեղ պետք է նախատեսել եղանակային տեղեկատվության և կանխատեսումների, վաղ ազդարարման, ազդեցությունների օժանդակության ծառայությունների, ինչպես նաև պետության կողմից առաջարկվող գյուղատնտեսական կլիմայակայուն սոր տեխնոլոգիաների և ֆինանսական մեխանիզմների մասին տեղեկատվության հասանելիության հարցը՝ արդյո՞ք համայնքում առկա է նման խնդիրներով զբաղվող որևէ հաստատություն կամ մեխանիզմ: Եթե այո, ապա ինչքանով է հասանելի և ինչ դերակատարում ունի:

Այսպիսի մոտեցումը հնարավորություն է տալիս համայնքին կողմնորոշվել հիմնական շահագրգիռ կողմերի ընտրության հարցում՝ աղետների ռիսկի նվազեցման և կլիմայի փոփոխության միջոցառումներին հնարավոր մասնակցություն կամ աջակցություն ցուցաբերելու առումով:

Հաշվի առնելով այն փաստը, որ բնակավայրերում (հատկապես փոքրաքանակ բնակավայրերում) կազմակերպությունների թիվը սահմանափակ է, վերոնշյալ գործիքի կիրառմանը մասնակցել են մեծամասամբ կրթական, առողջապահական և վարչական կազմակերպությունների ներկայացուցիչները:

▪ **Չանգվածային հարցում բնակիչների շրջանում հարցաթերթիկների միջոցով**

Այս գործիքի կիրառումը թույլ է տալիս հատուկ մշակված հարցաշարի օգնությամբ տեղի բնակչությունից համայնքի վերաբերյալ բազմաբնույթ տեղեկատվություն ստանալու արդյունքում հանգել որոշակի եզրակացությունների համայնքին սպառնացող վտանգների, խոցելիության և դիմակայելու/հարմարվողականության կարողությունների վերաբերյալ: Հարցաշարում ներառված են նաև հարցեր կլիմայի փոփոխության, համայնքի վրա վերջինիս ազդեցության և այդ ազդեցությանը դիմակայելու վերաբերյալ մարդկանց իրազեկվածության մակարդակը պարզելու համար: Գործիքը նախատեսված է անհատական հարցում անցկացնելու համար, ինչը ենթադրում է հարցման լիարժեք կոնֆիդենցիալություն և հարգանք հարցվողի իրավունքների և շահերի նկատմամբ:

Բնակիչների շրջանում հարցաթերթիկներ լրացնելու համար խումբը շրջել է համայնքում, ընտրել տարբեր ոլորտի, զբաղվածության և տարբեր տարիքի մարդկանց, հնարավորինս պահպանվել է նաև գենդերային հավասարությունը:

Տավուշի մարզի Իջևան համայնքում հարցումներին մասնակցել են 223 մարդ, որից 48.3%-ը՝ տղամարդ, 51.7%-ը՝ կին: Հարցման մասնակիցների 79.9%-ը 18-65 տարեկան են, 17.9%-ը՝ 65-ից բարձր և 2.2%-ը՝ մինչև 18 տարեկան:

Համայնք	Հարցումներին մասնակցել է (մարդ)	Կին	Մասնակիցների սեռատարիքային կազմը (%)			
			Տղամարդ	Մինչև 18 տարեկան	18-65 տարեկան	65-ից բարձր
Իջևան	223	51.7	48.3	2.2	79.9	17.9

4. Համայնքին սպառնացող վտանգեր և վերջիններիս ռիսկերին դիմակայելու համայնքին առաջարկվող հնարավոր լուծումներ

4.1. Համայնքի խոցելիության և ռիսկերի գնահատման արդյունքներն ըստ բնակավայրերի, խոցելի ոլորտների և սպառնացող վտանգավոր երևույթների

Ծրագրի կողմից հավաքագրված տվյալների մշակման, ճշգրտման, ուսումնասիրման և վերլուծման արդյունքում գնահատականներ են ձևավորվել համայնքի բնակավայրերին սպառնացող վտանգերի, դրանց նկատմամբ բնակավայրի խոցելիության և այդ վտանգներից առաջացող ռիսկերի վերաբերյալ: Առաջարկություններ են ձևավորվել այդ ռիսկերին դիմակայելու համար, ոլորտ առ ոլորտ ներկայացնելով համայնքում ձեռնարկվող հնարավոր միջոցառումների փաթեթ:

Նշված արդյունքները ներկայացված են հաջորդիվ հատուկ մշակված երեք ձևանմուշների տեսքով՝

- բնակավայրերի կլիմայական և աղետների ռիսկի գնահատում
- բնակավայրին սպառնացող վտանգերի, կարողությունների, խոցելիության և ռիսկերի սխեմատիկ պատկերում
- աղետների ռիսկի նվազեցման և ոլորտային հարմարվողականության առաջարկություններ:

Ռիսկի գնահատման ձևանմուշում օգտագործված հապավումների նշանակությունը և դրանց փոխհարաբերությունները բերված են ստորև (Նկար 7)։

Նկար 7. Ռիսկի գնահատման ձևանմուշի օրինակ

Սպառնացող վտանգեր	ՌԻՍԿԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՁԵՄԱՆԻՄՈՒՄ																							
	ՎՊԱՆԳ												ԽՈՑԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆ											
	Ազատամուտ	Անվտանգություն	Անարկտիկ	Արհեստագործ	Արհեստագործ	Քիմիկատներ	Քիմիկատներ	Քիմիկատներ	Քիմիկատներ	Քիմիկատներ	Քիմիկատներ	Քիմիկատներ	Լուսամուտ	Լուսամուտ	Խառնուրդ	Շաղկապ	Կայան ավան	Կիրանց	Սարիգայտ	Սևաբար	Վազաշեն			
	Խ - բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոտեխնոլոգիայի կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգերի նկատմամբ (-ցածր, -միջին, -բարձր)	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ		
Վ - վտանգի հավանականություն (-ցածր, -միջին, -բարձր), Ռ - ռիսկ (-ցածր, -միջին, -բարձր), Խ - վտանգ չի սպառնում	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ		
Տնակն սաստիկ շոգ																								
Տնակն ցորտ																								
Ձնահյուս																								
Սեյսմ																								
Գետի վարարում/հեղեղում																								
Տնակն հորդառատ անձրևներ																								
Սողանք																								
Ուժեղ քամիներ																								

Կայանալու հավանականություն

Խ - խոցելիություն, վտանգի կամ վտանգների խմբի նկատմամբ բնակավայրի խոցելիությունը բնակավայրի համակարգերի և տարրերի վտանգին ենթարկվածության և վերջինիս դիմակայելու առկա կարողությունների համադրությունն է: Կլիմայական ռիսկերի պարագայում այդ երկու բաղադրիչների հետ համատեղ հաշվի է

առնվում են բնակավայրի վտանգի ենթակա համակարգերի զգայունությունը կլիմայի փոփոխության նկատմամբ:

Ռ – վտանգի նկատմամբ բնակավայրի ռիսկ: Ռիսկի մասին եզրակացություն է արվում վտանգի հավանականությունը համադրելով վերջինիս նկատմամբ բնակավայրի խոցելիության հետ, հետևյալ տրամաբանական բանաձևով՝ **Ռ=Վ*Խ**:

ՍԱՐՁ՝ ՏԱԿՈՒԾ
 ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔ՝ ԻԶԵՎԱՆ

ԻԶԵՎԱՆ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՌԻՍԿԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ ԸՍՏ ՈԼՈՐՏՆԵՐԻ ԵՎ ԱՂԵՏՆԵՐԻ

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

Սպառնացող վտանգներ	ԻԶԵՎԱՆ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔ																								
	Ազատամուտ	Ավտոմոբիլ	Աճարկուտ	Այգեհովիտ	Աչաջուր	Բերքաբեր	Գանձաքար	Գետահովիտ	Դիտավան	Ենթավան	Իջևան	Լուսահովիտ	Լուսածո	Խառնառան	Ճարկուտ	Կայանավան	Կիրանց	Սարիգյուղ	Սևքար	Վազաշեն					
	Խ – բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոտեղընթացության կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր)																								
	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	
	Վ – վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ – ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■-վտանգ չի սպառնում																								
Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ
Տևական սաստիկ շոգ																									
Ցրտահարություն																									
Երաշտ																									
Սելավ																									
Գետի վարարում / հեղեղում																									
Կարկտահարություն																									
Անտառային/դաշտային հրդեհներ																									
Ուժեղ քամի																									
Տևական հորդառատ անձրևներ																									

ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՅՄԱՆԱԿՈՐՎԱԾ ՎՏԱՆԳՆԵՐԻՑ ԱՌԱՋԱՑՈՂ ՌԻՍԿԵՐԻՆ ԴԻՄԱԿԱՅԵԼՈՒ ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՆԱՐԱԿՈՐ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

Համայնքում իրականացված ռիսկերի գնահատման արդյունքներով պայմանավորված հարմարվողականության լուծումներն առաջարկված են միայն առանձին վտանգի նկատմամբ միջին կամ բարձր ռիսկայնություն ունեցող բնակավայրերի համար:

ԴԻՏԱՐԿՎՈՂ ՈԼՈՐՏ՝ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

ՎՏԱՆԳ՝ ԵՐԱՇՏ	ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
	Վազաշեն, Աչաջուր, Սարիգյուղ, Այգեհովիտ, Ավտոմոբիլ, Խառնառան, Ճարկավան	միջին

			Սևաքար	բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ԴԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
1.	Եկամտի նվազում / կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> Մշակաբույսերին՝ անտառներին, պտղատու ծառերին/այգիներին, ցանքատարածքներին, հասցվող վնասներով պայմանավորված (ընդհուպ մինչև առանձին մշակաբույսերի վերացում) բերքի կորուստ (ներառյալ անտառի բարիքներից օգտվողների համար) Գյուղմթերքների՝ բուսաբուծության, մեղվաբուծության, անասնապահության արտադրանքի անկում (ներառյալ անասնակերի թանկացման պատճառով անասունների չնախատեսված մորթը և դրա հետ կապված սպանդանոցային և առաքման հարկադրված ծախսերը) Գյուղտեխնիկայի անբավարար քանակության պատճառով խոտը չեն հասցնում կարճ ժամանակում հավաքել՝ մնում է դաշտում, չորանում առաջացնելով խոտի բերքի մեծ կորուստներ 	<ol style="list-style-type: none"> 1 Ազրոտդերևույթաբանական ծառայությունների հասանելիության ապահովում 2 Վաղ ազդարարման և հաղորդակցության համակարգի ներդրում 3 Արձագանքման և պատրաստվածության ռեզերվային պլանների մշակում 4 Երաշտադիմացկուն/չորադիմացկուն մշակաբույսերի ներդրման հնարավորությունների / Նպատակահարմարության (ներառյալ դրանց ներդրման հետ կապված ողջ արժեշրթանները) ուսումնասիրում և կիրառում 5 Անհրաժեշտ խորհրդատվական ծառայությունների հասանելիության ապահովում 6 Բնակչության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում 7 Ապահովագրական ծառայությունների հասանելիության ապահովում և ապահովագրության կիրառում 8 Համայնքում սպանդանոցային ծառայության կառավարման բարելավում (անասունների ընդունման, սանիտարական ապահովման, մորթի և առաքման ողջ գործառնության ապահովմամբ) 9 Բուսաբուծության, անասնաբուծության և մեղվաբուծության խորհրդատվական և անասնաբուծական ծառայությունների հասանելիության ապահովում 10 Խելացի անասնագույների հիմնում 11 Ուսումնասիրել գյուղտեխնիկայի համայնքային պարկի ստեղծման (ներառյալ պահպանության և սպասարկման խնդիրների ապահովումը) անհրաժեշտությունը 12 Ուսումնասիրել Վազաշեն բնակավայրում մրգերի վերամշակման արտադրամասի հիմնման հնարավորությունները 	

2.	Յոգերի դեգրադացում / անապատացում	<ul style="list-style-type: none"> • Խոտհարքների, այդ թվում, տարիներ շարունակ չմշակվող այգիների և վարելահողերի խոտհարքի վերածված տարածքների գերօգտագործում • Յոգօգտագործման արդյունավետ պրակտիկաների անբավարար կիրառման արդյունքում հողի բերի շերտի վերացում և հողերի էռոզացում • Նախկինում անջրդի հողերում ոռոգման համակարգի բացակայություն • Այգեգործության անկում (նախկին այգիների հողերը չեն մշակվում ցածր արդյունավետության պատճառով՝ ոռոգում է հարկավոր նաև մաս-մաս սեփականաշնորհված փոքր հողատարածքներում այգեգործությամբ զբաղվելը եկամտաբեր չէ) • Արոտավայրերում բուսականության չորացում, գերարածեցված արոտավայրերում հողերի էռոզացում, արոտավայրերի ոչ արդյունավետ օգտագործում (ամառային բարձրադիր արոտավայրերը հաճախ չեն օգտագործվում դրանք բնակավայրին կապող ճանապարհների անմխիթար վիճակի պատճառով՝ արդյունքում շարունակաբար օգտագործվում են բնակավայրին մոտակա արոտները) 	<ol style="list-style-type: none"> 2. 1 Յոգերի կայուն կառավարման պլանի մշակում 2. 2 Համապատասխան խորհրդատվական ծառայությունների հասանելիության ապահովում (հողագործություն, հողագիտություն, ագրոքիմիա, մելիորացիա, ագրոտեխնիկական միջոցառումներ և այլն) 2. 3 Ջրախնայող տեխնոլոգիաների, ժամանակակից ոռոգման համակարգերի կիրառում (օրինակ, կաթիլային ոռոգում) 2. 4 Վազաշեն, Աչաջուր, Սարիգյուղ, Այգեհովիտ, Ակնադբյուր, Խաչթառակ, Ծաղկավան, Սևքար, բնակավայրերում ոռոգման համակարգերի կառուցում/վերակառուցում/վերանորոգում 2. 5 Արոտավայրերի արդյունավետ կառավարման պլանի մշակում 2. 6 Համայնքում այգեգործության զարգացման խթանում կողմերացիայի (սեփականատերերին միավորելու) արդյունավետ մեխանիզմների, մթերման, պահեստավորման, առաքման և վերամշակման հնարավորությունների և կարողությունների զարգացման միջոցով 2. 7 Անասունների կերակրման, անասնակերի ապահովման և անասունների արածեցման արդյունավետ ռեժիմի մշակում և ներդրում 2. 8 Արոտավայր տանող ճանապարհների վերանորոգում և ջրահեռացման ապահովում
3.	Գյուղատնտեսությանն անհրաժեշտ ջրային պաշարների անբավարարություն	<ul style="list-style-type: none"> • Ոռոգման, խմելու և արոտավայրերում անասունների խմելու ջրի սակավությունն սնող աղբյուրների ցամաքման արդյունքում (տնային տնտեսությունների ջրի հետ կապված բոլոր կարիքները ապահովվում են խմելու ջրով, այդ թվում ոռոգման և անասունների խմելու հետ կապված) • Համայնքի առկա ջրային ռեսուրսների ոչ արդյունավետ կառավարում (ցանցի մաշվածություն և ջրի կորուստ, ջրային ռեսուրսների կառավարման թերի պլան կամ պլանի բացակայություն) 	<ol style="list-style-type: none"> 3. 1 Նույնը ինչ 2. 3-ում 3. 2 Նույնը ինչ 2. 4-ում 3. 3 Ուսումնասիրել հնարավորությունն էջանի ջրամբարի ջրը օգտագործել համայնքի բնակավայրերի համար 3. 4 Ջրային ռեսուրսների կառավարման պլանի մշակում և ներդրում 3. 5 Արոտավայրերում խմոցների կառուցում և ջրային պաշարների պահուստավորման ապահովում (ջրավազաններ, ձևալից գոյացված ջրերի և անձրևաջրերի կուտակման ավազաններ) 3. 6 Իջևան համայնքի խմելու ջրի ներքին և արտաքին ցանցի վերանորոգում և ջրի մաքրման ապահովում (կենսաբանական կամ քիմիական), ջրօգտագործման կայուն կառավարման մեխանիզմների ներդրում 3. 7 Այգեհովիտ բնակավայրում խմելու ջրի արտաքին ցանցի կառուցում, 7 կմ «թեղուտ» կոչվող ջրագծի

			<p>վերակառուցում, 7 կապտաժների կառուցում</p> <p>3. 8 Աչաջուր բնակավայրում կառուցել և շահագործման հանձնել «Աչաջուր» հանդամասում գտնվող ջրավազանը, որը գյուղը ամբողջությամբ կապահովի խմելու ջրով և կլուծի տնամերձ տարածքների ոռոգման խնդիրը</p> <p>3. 9 Սևքար, Ծաղկավան բնակավայրերում խմելու ջրի ցանցի վերանորոգում</p> <p>3. 10 Վազաշեն բնակավայրում նոր աղբյուրից խողովակաշարի կառուցում</p>						
4.	Սննդի և պարենի անվտանգության հարցեր	<ul style="list-style-type: none"> • Գյուղվթերքի/կաթնամթերքի արտադրության անկում բերքի կորստի պատճառով • Եկամուտի և գնողունակության նվազում • Պահեստավորման և առաքման խնդիրներ • Գյուղվթերքների արտադրության ժամանակակից տեխնոլոգիական կարողությունների բացակայություն 	<p>4. 1 Սառնարանային տնտեսությունների ստեղծում հանրային-մասնավոր գործընկերությամբ (վթերքի պահեստավորում)</p> <p>4. 2 Համապատասխան իրավական և ֆինանսավարկային խորհրդատվական ծառայությունների հասանելիության ապահովում</p> <p>4. 3 Սննդամթերքի սանիտարական վերահսկման ապահովում</p> <p>4. 4 Կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված սննդի և պարենի անվտանգության ապահովման համայնքային քաղաքականության և միջոցների մշակում, ներառյալ իրավիճակի գնահատումն ու կանխարգելիչ միջոցառումների պլանավորումը</p>						
5.	Մեղվաբուծության անկում	<ul style="list-style-type: none"> • Բույսերի ծաղկման շրջանի/սեզոնի տեղաշարժի պատճառով առաջանում է մեղուների հիվանդությունների աճ, մեղվաընտանիքների կորուստ և մեղրի բերքի անկում 	<p>5. 1 Մեղուների հիվանդությունների բուժման ժամանակակից մեթոդների և նոր կենսաբանական դեղամիջոցների կիրառման վերաբերյալ խորհրդատվության և փորձի փոխանակման կազմակերպում</p>						
ՎՏԱՆԳ՝ ԿԱՐԿՏԱՅԱՐՈՒԹՅՈՒՆ			<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center;">ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ</td> <td style="text-align: center;">ՌԻՍԿ</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Ազատամուտ, Ակնաղբյուր, Աճարկուտ, Աչաջուր, Բերքաբեր, Գանձաքար, Իջևան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Խաշթառակ, Ծաղկավան, Կիրանց, Վազաշեն</td> <td style="text-align: center; background-color: yellow;">միջին</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Սևքար, Սարիգյուղ</td> <td style="text-align: center; background-color: red;">բարձր</td> </tr> </table>	ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ	Ազատամուտ, Ակնաղբյուր, Աճարկուտ, Աչաջուր, Բերքաբեր, Գանձաքար, Իջևան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Խաշթառակ, Ծաղկավան, Կիրանց, Վազաշեն	միջին	Սևքար, Սարիգյուղ	բարձր
ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ								
Ազատամուտ, Ակնաղբյուր, Աճարկուտ, Աչաջուր, Բերքաբեր, Գանձաքար, Իջևան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Խաշթառակ, Ծաղկավան, Կիրանց, Վազաշեն	միջին								
Սևքար, Սարիգյուղ	բարձր								
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ						
6.	Եկամտի կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> • Մշակաբույսերին հասցված վնասի արդյունքում բերքի կորուստ • Անասնազոմերի և այլ արտադրական շինությունների տանիքների վնասում • Բնակչության իրազեկվածության և պատրաստվածության թերի մակարդակ 	<p>6.1 Նույնն է ինչ 1. 1-ը</p> <p>6.2 Նույնն է ինչ 1. 2-ը</p> <p>6.3 Հակակարկտային արդյունավետ համակարգերի ներդրում (օրինակ, հակակարկտային ցանցեր այգիներում)</p> <p>6.4 Նույնն է ինչ 1. 7-ը</p> <p>6.5 Իրազեկվածության և հաղորդակցության մակարդակի բարձրացում</p> <p>6.6 Ֆինանսավարկային խորհրդատվական ծառայությունների հասանելիության ապահովում</p>						

ՎՏԱՆԳ՝ ԳԵՏԻ ՎԱՐԱՐՈՒՄ / ՅԵՂԵՂՈՒՄ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Այգեհովիտ, Գանձաքար, Իջևան	միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
7.	Եկամտի կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> Աղստևի առափնյա տնամերձերի ջրածածկում, գյուղաշխատանքների խաթարում և բերքի կորուստ Գյուղատնտեսության շենք-շինությունների հեղեղում և վնասում, արտադրական գործընթացի դադարեցում, արտադրանքի կորուստ 	<p>7. 1 Հիդրոլոգիական մոնիթորինգի և ջրի մակարդակի բարձրացման կանխատեսումների հասանելիության ապահովում</p> <p>7. 2 Նույնն է ինչ 1. 2-ը</p> <p>7. 3 Իջևան քաղաքում և Այգեհովիտ բնակավայրում Աղստև գետի հունի մաքրում, ափապաշտպան միջոցառումների իրականացում:</p> <p>7. 4 Գանձաքար բնակավայրում Ուրթուջուր գետի հունի մաքրում և ափապաշտպան միջոցառումների իրականացում:</p>	
8.	Ափամերձ ճանապարհների վնասում	<ul style="list-style-type: none"> Ափապաշտպան կառույցների բացակայություն կամ անբավոլի փիճակի արդյունքում ճանապարհների ջրածածկվում և քայքայում Ափամերձ սողանքային գոտիներով անցնող ճանապարհների առկայություն 	<p>8. 1 Գետի հունի մաքրման և ափապաշտպան միջոցառումների իրագործում</p> <p>8. 2 Սպառնացող սողանքի ուսումնասիրության և, եթե հնարավոր է, կայունացման աշխատանքների իրականացում: Հակառակ դեպքում ճանապարհի վտանգված հատվածի տեղափոխում:</p>	
ՎՏԱՆԳ՝ ՍԵՆԱԿ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Աչաջուր, Դիտավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Ակնաղբյուր	միջին
			Այգեհովիտ, Սևքար	բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
9.	Եկամտի կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> Սելավատարների անբավոլի փիճակով պայմանավորված գյուղաշխատանքային հողերի վնասում և բերքի կորուստ 	<p>9. 1 Նույնն է ինչ 1. 1-ում</p> <p>9. 2 Նույնն է ինչ 1. 2-ում</p> <p>9. 3 Նույնն է ինչ 1. 3-ում</p> <p>9. 4 Այգեհովիտ, Աչաջուր, Դիտավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Սևքար բնակավայրերում ուսումնասիրել հնարավորությունը սելավատարների կառուցման և մաքրման համակարգերի բարելավման համար</p> <p>9. 5 Ակնաղբյուր բնակավայրում 300 մ սելավատարի կառուցում</p>	
10.	Դաշտամիջյան ճանապարհների վնասում	<ul style="list-style-type: none"> Բնակավայրի ներքին և դաշտամիջյան ճանապարհների անցանելիության խաթարման պատճառով գյուղատնտեսության ապրանքների տեղափոխման սահմանափակում կամ անհնարինություն, գյուղաշխատանքների 	<p>10. 1 Դաշտամիջյան ճանապարհների վերանորոգում Այգեհովիտ, Աչաջուր, Դիտավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Սևքար բնակավայրերում ջրահեռացման համակարգերի կառուցում</p> <p>10. 2 Սևքար, Սարիգյուղ բնակավայրերի ներհամայնքային ճանապարհի կառուցում</p>	

		դադարեցում	
ՎՏԱՆԳ՝ ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ/ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՀՐԴԵՐՆԵՐ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ
			ՈՒՍԿ
			Ավանդյուր, Այգեհովիտ, Գետահովիտ, Ենդեղավան
			Վիշին
#	ՈՒՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՅՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
11.	Եկամտի կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> Անտառածածկ տարածքների վնասման արդյունքում անտառազտագործման և հավաքչության սահմանափակում / անհնարինություն Այգիների և ցանքատարածքների վնասում և բերքի կորուստ 	<p>Համայնքում և մասնավորապես Ավանդյուր, Այգեհովիտ, Գետահովիտ, Ենդեղավան բնակավայրերում իրականացնել՝</p> <p>11. 1 Նույնն ինչ 1. 1-ում</p> <p>11. 2 Նույնն ինչ 1. 2-ում</p> <p>11. 3 Նույնն ինչ 1. 3-ում, ներառյալ ներգրավված անտառտնտեսությունների և մարզային փրկարար ծառայության հետ համագործակցությամբ արագ արձագանքման համայնքային խմբերի ուսուցում և ձևավորում</p> <p>11. 4 Նույնն ինչ 1. 6-ում, ներառյալ բնակչության շրջանում անվտանգության պահպանման նորմերի տարածում, իրազեկում և ուսուցում մարդու բացասական ազդեցությունը նվազեցնելու, մասնավորապես, զբոսաշրջիկների կողմից աղբի հետ վարվելու և անտառի հակահրդեհային կանոնները պահպանելու առումով, ապահովել երիտասարդության և կամավորների ակտիվ ներգրավումը նշված աշխատանքներին</p> <p>11. 5 Անտառում հակահրդեհային կանոնների ցուցանակների տեղադրում</p>
12.	Անտառային և գյուղնշանակության հողերի դեգրադացում, կենսաբազմազանության անկման սպառնալիք	<ul style="list-style-type: none"> Հողի բերրի շերտի վնասում Կենդանական և բուսական աշխարհի ներկայացուցիչների ոչնչացում Հիվանդությունների տարածում 	<p>12. 1 Գյուղատնտեսական նկատառումներով խոտածածկ տարածքների այրման արգելանքի ապահովում բացատրական աշխատանքների հետևողական իրականացման և վարչական պատժամիջոցների կիրառման միջոցով</p> <p>12. 2 Ազրոանտառաբուծության զարգացման խթանում</p> <p>12. 3 Եկրհամակարգային ծառայությունների ներդրման հնարավորություններ ուսումնասիրում</p> <p>12. 4 Ձեռնարկել զբոսաշրջությունից գոյացող աղբի կառավարման պլանավորում և իրականացում</p> <p>12. 5 Անտառտնտեսության ներկայացուցիչների հետ համագործակցությամբ ձեռնարկել տապալված ծառերից և թափուկներից անտառամաքման աշխատանքներ</p>
ՎՏԱՆԳ՝ ՈՒԺԵՂ ԶԱՄԻ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ
			ՈՒՍԿ
			Աճարկուտ, Այգեհովիտ, Իջևան
			Վիշին

			Սարիգյուղ	բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ԴԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
13.	Գյուղնշանակության շենք-շինությունների վնասում	Գոմերի, գյուղվթերքի պահեստների և ջերմոցների տանիքների և պատուհանների վնասում	13. 1 Գյուղի վարչական տարածքի սահմաններում իրականացնել արագաճ բարդիների տնկում	
14.	Եկամտի կորուստ	Բերքի կորուստ	14.1 Դաշտապաշտպան զոնավորում/ցանկապատում ծառերով: 14.2 Բերքի ապահովագրություն	
ՎՏԱՆԳ՝ ՏԵՎԱԿԱՆ ՀՈՐԴԱՌԱՍ ԱՆՁՐԵՎՆԵՐ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Խաշթառակ, Ծաղկավան	միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ԴԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
15.	Դաշտամիջյան ճանապարհների վնասում	Բնակավայրի ներքին և դաշտամիջյան ճանապարհների անցանելիության խաթարման պատճառով գյուղարտադրության ապրանքների տեղափոխման սահմանափակում կամ անհնարիներություն, գյուղաշխատանքների դադարեցում	15. 1 Խաշթառակ և Ծաղկավան բնակավայրերի ջրահեռացման հակարգերի կառուցում 15. 2 Դաշտամիջյան ճանապարհների վերանորոգում	

ՍԱՐԴՈՒ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅՈՒՆ

Սպառնացող վտանգներ	ԻՋԵՎԱՆ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔ																								
	Ազատամուտ	Ավազակություն	Աճարկություն	Այգեհովիտ	Այաջուր	Բերքաբեր	Գանձաքամ	Գետահովիտ	Դիտավան	Ենթավան	Իջևան	Լուսահովիտ	Լուսածոր	Խաշթառակ	Ծաղկավան	Կայանավան	Կիրանց	Սարիգյուղ	Սևքար	Վագաշեն					
	Խ – բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոոդերևութաբանական կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր)																								
	Վ – վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ – ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■-վտանգ չի սպառնում																								
Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ
Տնական աստիճանի շոգ																									
Տնական աստիճանի ցուրտ																									
Երաշտ																									
Սելավ																									
Գետի վարարում/հեղեղում																									
Անտառային/դաշտային հրդեհներ																									
Քարաթափում																									
Սողանք																									

ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՎԱԾ ԿՏԱՆՔՆԵՐԻՑ ԱՌԱՋԱՑՈՂ ՌԻՍԿԵՐԻՆ ԴԻՄԱԿԱՅԵԼՈՒ ԶԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԶՆԱՐԱՎՈՐ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

Համայնքում իրականացված ռիսկերի գնահատման արդյունքներով պայմանավորված հարմարվողականության լուծումներն առաջարկված են միայն առանձին վտանգի նկատմամբ միջին կամ բարձր ռիսկայնություն ունեցող բնակավայրերի համար:

ԴԻՏԱՐԿՎՈՂ ՈԼՈՐՏ՝

ՄԱՐԴՈՒ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅՈՒՆ

ԿՏԱՆՔ՝ ԵՐԱՇՏ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Ակնադբյուր, Աչաջուր, Սարիգյուղ, Սևքար, Վազաշեն	միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ԶԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
16.	Մարդու առողջության վատթարացում	<ul style="list-style-type: none"> Թերսնման սպառնալիք բերքի/եկամտի կորուստի պատճառով 	16. 1 Ռիսկի փոխանցում/բերքի ապահովագրություն 16. 2 Բնակչության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում, հատկապես երեխաների, հղի կանանց, կերակրող մայրերի սննդակարգի վերաբերյալ 16. 3 Հիդրոոդերևութաբանական ագրոծառայությունների հասանելիության ապահովում (Բնապահպանության նախարարության հիդրոոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն) 16. 4 Ջրի խնայողության նոր տեխնոլոգիաների և երաշտադիմացկուն մշակաբույսերի ներդրում	
17.	Թունավորման սպառնալիք	<ul style="list-style-type: none"> Կաթնամթերքի պահպանման և պահեստավորման խնդիր 	17.1 Արտավայրեր տանող և դաշտամիջյան ճանապարհների վերանորոգում 17.2 Կաթի մթերման արդյունավետ մեխանիզմների ստեղծում 17.3 Վազաշենում սառնարանի ձեռքբերում	
18.	Սանիտարահիգիենիկ վիճակի վատթարացում	<ul style="list-style-type: none"> Խմելու ջրի համակարգի անբավարար կառավարում 	18.1 Աչաջուր, Սարիգյուղ, Սևքար, Վազաշեն բնակավայրերում խմելու ջրի մատակարարման ցանցի նորոգում, մաքրման համակարգի տեղադրում (կենսաբանական կամ քիմիական)	
19.	Բժկական ծառայությունների սահմանափակ մատուցում	<ul style="list-style-type: none"> Բուժկետերի և բուժօժանայությունների անբարվոք վիճակ 	19. 1 Սարիգյուղում ՝ բուժկետի շենքային պայմանների ապահովում, ,մշտական ջրի և կոյուղու անցկացում/ապահովում, ջեռուցման համակարգի գազաֆիկացում 19. 2 Ակնադբյուր, Աճարկուտ, Բերքաբեր, Գանձաքար, Գետահովիտ, Դիտավան, Ենոքավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Ծաղկավան, Սարիգյուղ, Սեվքար, Վազաշեն բնակավայրերի բուժհաստատություններում և բնակավայրերի կոյուղու համակարգի կառուցում/բարելավում	

20.	Ստեղծված իրավիճակի պահանջներին ոչ ադեկվատ բուժժառայություններ	<ul style="list-style-type: none"> ԿՓ պայմանավորված գործողությունների պլանի բացակայություն 	20. 1 Կլինայի փոփոխությամբ պայմանավորված համայնքային (մարզային) բուժժառայությունների պլանավորում
ՎՏԱՆԳ՝ ՍԵՆԱԿ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ
			ՈՒՍԿ
			Այգեհովի, Աչաջուր, Ենոքավան, Լուսաձոր, Սևքար
			միջին
			Իջևան, Լուսահովիտ, Դիտավան
			բարձր
#	ՈՒՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ԴԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
21.	Սանիտարահիգիենիկ վիճակի վատթարացում	<ul style="list-style-type: none"> Խմելու ջրի համակարգի վնասում՝ սելավաջրերի կողմից համակարգին վնասելու պատճառով Ոչ լիարժեք ջրահեռացման համակարգ, կոյուղու անբարվոք վիճակ 	21.1 Իջևան քաղաքում, Աչաջուր, Լուսահովիտ և Դիտավան բնակավայրերում ուսումնասիրել սելավատարի կառուցման հնարավորությունը, բարելավել սելավատարի մաքրման աշխատանքները 21.2 Այգեհովիտ, Աչաջուր, Ենոքավան, Լուսաձոր, Սևքար, Դիտավան և Լուսահովիտ բնակավայրերում կոյուղու համակարգի կառուցում
ՎՏԱՆԳ՝ ԳԵՏԻ ՎԱՐԱՐՈՒՄ / ՀԵՂԵՂՈՒՄ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ
			ՈՒՍԿ
			Իջևան
			բարձր
#	ՈՒՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ԴԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
22.	Թունավորում և ստամոքսա աղիքային հիվանդությունների աճ.	<ul style="list-style-type: none"> Սանիտարահիգիենիկ վիճակի վատթարացում գետի ջրերի վարարման և ափամերձ տարածքի ջրածածկման պատճառով 	22.1 Հիդրոլոգիական մոնիթորինգի և ջրի մակարդակի բարձրացման կանխատեսումների հասանելիության ապահովում 22.2 Նույն է ինչ 1. 2-ը 22.3 Իջևան քաղաքում Աղստև գետի հունի մաքրում, ափապաշտպան միջոցառումների իրականացում
23.	Ափամերձ ճանապարհների վնասում	<ul style="list-style-type: none"> Ափապաշտպան կառույցների բացակայություն կամ անբարվոք վիճակի արդյունքում ճանապարհների ջրածածկում և քայքայում Ափամերձ սողանքային գոտիներով անցնող ճանապարհների առկայություն 	23.1 Գետի հունի մաքրման և ափապաշտպան միջոցառումների իրագործում 23.2 Սպառնացող սողանքի ուսումնասիրություն և, եթե հնարավոր է, կայունացման աշխատանքների իրականացում, հակառակ դեպքում ճանապարհի վտանգված հատվածի տեղափոխում
ՎՏԱՆԳ՝ ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ/ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՀՐԴԵՂՆԵՐ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ
			ՈՒՍԿ
			Ակնաղբյուր, Գետահովիտ
			միջին

#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
24.	Կյանքի սպառնալիք	<ul style="list-style-type: none"> Տարածվող հրդեհը կարող է տարածվել հարակից տների / տնային տնտեսությունների վրա, այրումից արտանետվող ծուխը կարող է առաջացնել շնչառական խնդիրներ 	<p>Համայնքում և, մասնավորապես, Ակնաղբյուր, Գետահովիտ բնակավայրերում իրականացնել՝</p> <p>24.1 Ազդեցությունների և վնասվածքների հասանելիության ապահովում</p> <p>24.2 Վաղ ազդարարման և հաղորդակցության համակարգի ներդրում</p> <p>24.3 Արձագանքման և պատրաստվածության ռեգրվային պլանների մշակում՝ ներառյալ ներգրավված անտառտնտեսությունների և մարզային փրկարար ծառայության հետ համագործակցությամբ արագ արձագանքման համայնքային խմբերի ուսուցում ու ձևավորում</p> <p>24.4 Բնակչության շրջանում անվտանգության պահպանման նորմերի տարածում, իրազեկում և ուսուցում մարդու բացասական ազդեցությունը նվազեցնելու, մասնավորապես, զբոսաշրջիկների կողմից աղբի հետ վարվելու և անտառի հակահրդեհային կանոնները պահպանելու առումով</p> <p>24.5 Ապահովել երիտասարդության և կամավորների ակտիվ ներգրավումը Նշված աշխատանքներին</p> <p>24.6 Անտառում հակահրդեհային կանոնների ցուցանակների տեղադրում</p>	
ՎՏԱՆԳ՝ ԶԱՐԱԹԱՓՈՒՄ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	
			Պիտավան	Բարձր
			Ակնաղբյուր, Խաշթառակ, Կիրանց	միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
25.	Մարդու կյանքի կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> Քարաթափման աշխատանքների անբավարար իրականացում Իրազեկության պակաս 	<p>25.1 Ակնաղբյուր, Պիտավան, Խաշթառակ և Կիրանց բնակավայրերում՝ արհեստական քարաթափում ճանապարհների առավել վտանգավոր հատվածներում</p> <p>25.2 Բնակչության շրջանում անվտանգության պահպանման նորմերի տարածում, իրազեկում և ուսուցում</p> <p>25.3 Իրազեկող ցուցանակների տեղադրում վտանգավոր գոտիներում</p>	
ՎՏԱՆԳ՝ ՍՈՐԱՆՔ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	
			ՌԻՍԿ	

			Աչաջուր, Խաշտառակ	միջին
26.	Մարդու կյանքի կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> Սողանքի ակտիվացման պատճառով իրազեկության պակաս 	26.1 Աչաջուր և Խաշտառակ բնակավայրերում սողանքային ռիսկի գնահատում և, ըստ անհրաժեշտության, համապատասխան աշխատանքների իրականացում 26.2 Բնակչության շրջանում անվտանգության պահպանման նորմերի տարածում, իրազեկում և ուսուցում 26.3 Իրազեկող ցուցանակների տեղադրում վտանգավոր գոտիներում	

ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

Սպառնացող վտանգներ	ԻՋԵՎԱՆ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔ																													
	Ազատամուտ	Ավելաբայություն	Աճարկություն	Այգեհովիտ	Աչաջուր	Բերքաբեր	Գամձաբար	Գետահովիտ	Դիտավան	Ենթաբլան	Իջևան	Լուսահովիտ	Լուսածոր	Խաշտառակ	Ծաղկավան	Կայանավան	Կիրանց	Սարիցյուղ	Սևբար	Վազաշեն										
	Խ – բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոտեղեկության կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր)																													
	■ – վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ – ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■ – վտանգ չի սպառնում																													
	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ
Տեղական սաստիկ շոգ																														
Երաշտ																														
Սելավ																														
Գետի վարարում/հեղեղում																														
Տեղական հորդառատ անձրևներ																														
Սողանք																														

ՎԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՎԱԾ ՎՏԱՆԳՆԵՐԻՑ ԱՌԱՋԱՑՈՂ ՌԻՍԿԵՐԻՆ ԴԻՄԱԿԱՅԵԼՈՒ ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԱՎՈՐ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

Համայնքում իրականացված ռիսկերի գնահատման արդյունքներով պայմանավորված հարմարվողականության լուծումներն առաջարկված են միայն առանձին վտանգի նկատմամբ միջին կամ բարձր ռիսկայնություն ունեցող բնակավայրերի համար:

ԴԻՏԱՐԿՎՈՂ ՈԼՈՐՏ՝

ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

ՎՏԱՆԳ՝ ԵՐԱՇՏ	ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
--------------	-----------	------

			Ծաղկավան, Վազաշեն	միջին
			Աչաջուր, Սևքար	բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
27.	Սակավաջրություն, ոռոգման ջրի պակաս	<ul style="list-style-type: none"> Ջրային պաշարների ոչ արդյունավետ օգտագործում 	<p>27.1 Ագրոտեխնոլոգիաների և ծառայությունների հասանելիության ապահովում</p> <p>27.2 Վաղ ազդարարման և հաղորդակցության համակարգի ներդրում</p> <p>27.3 Ջրախնայող և ոռոգման ժամանակակից տեխնոլոգիաների ներդրում, ջրակուտակման պահուստների ստեղծում</p> <p>27.4 Համայնքի ջրային ռեսուրսների ճգնաժամային կառավարման հայեցակարգի և, վատագույն սցենարների վրա հիմնված, ռեզերվային պլանների կազմում</p> <p>27.5 Բնակչության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում</p> <p>27.6 Աչաջուր, Սևքար, Ծաղկավան և Վազաշենի ոռոգման համակարգի կառուցում/վերակառուցում</p> <p>27.7 Ուսումնասիրել հնարավորություն Իջևանի ջրամբարի ջուրը օգտագործել համայնքի բնակավայրերի ոռոգման համար</p> <p>27.8 Ջրախնայող տեխնոլոգիաների, ժամանակակից ոռոգման համակարգերի կիրառում (օրինակ, կաթիլային ոռոգում)</p>	
28.	Խմելու ջրի սակավություն	<ul style="list-style-type: none"> Ջրի աղբյուրների ակտիվ գոյորշացում/ցամաքում Խմելու ջրի ջրավազանների ջրի մակարդակի նվազում/պակասում Բարձր կորուստ խմելու ջրի համակարգի մաշվածության պատճառով 	<p>28.1 Խմելու ջրի համայնքային ցանցի արդյունավետ կառավարման համակարգի մշակում և ներդրում, ներքին բաշխման ցանցի վերանայում և կարգավորում/վերահսկում, ջրակուտակման ավազանների և խողովակաշարի թարմացում/տորոգում</p> <p>28.2 Աչաջուր բնակավայրում կառուցել և շահագործման հանձնել «Աչաջուր» հանդամասում գտնվող ջրավազանը, որը գյուղն ամբողջությամբ կապահովի խմելու ջրով և կլուծի տևամերձ տարածքների ոռոգման խնդիրը</p> <p>28.3 Սեվքար բնակավայրերում վերակառուցել խմելու ջրի ցանցը</p>	
ՎՏԱՆԳ՝ ԳԵՏԻ ՎԱՐԱՐՈՒՄ / ՀԵՂԵՂՈՒՄ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Իջևան	բարձր

#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ						
29.	Եկամտի կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> Աղստևի առափնյա տնամերձերի ջրածածկում, գյուղաշխատանքների խաթարում և բերքի կորուստ Գյուղարտադրության շենք-շինությունների հեղեղում և վնասում, արտադրական գործընթացի դադարեցում, արտադրանքի կորուստ 	<p>29.1 Հիդրոլոգիական մոնիթորինգի և ջրի մակարդակի բարձրացման կանխատեսումների հասանելիության ապահովում</p> <p>29.2 Նույն է ինչ 1. 2-ը</p> <p>29.3 Իջևան քաղաքում Աղստև գետի հունի մաքրում, ափապաշտպան միջոցառումների իրականացում</p> <p>29.4 Գանձաքար բնակավայրում Ուրթուջուր գետի հունի մաքրում և ափապաշտպան միջոցառումների իրականացում:</p>						
30.	Ափամերձ ճանապարհների վնասում	<ul style="list-style-type: none"> Ափապաշտպան կառույցների բացակայություն կամ անբարվոք վիճակ, արդյունքում ճանապարհների ջրածածկում և քայքայում 	30.1 Գետի հունի մաքրման և ափապաշտպան միջոցառումների իրագործում						
ՎՏԱՆԳ՝ ՍԵՆԱԿ			<table border="1"> <thead> <tr> <th>ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ</th> <th>ՌԻՍԿ</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Այգեհովիտ, Բերքաբեր, Դիտավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր</td> <td>Միջին</td> </tr> <tr> <td>Աչաջուր, Իջևան, Սևքար</td> <td>Բարձր</td> </tr> </tbody> </table>	ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ	Այգեհովիտ, Բերքաբեր, Դիտավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր	Միջին	Աչաջուր, Իջևան, Սևքար	Բարձր
ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ								
Այգեհովիտ, Բերքաբեր, Դիտավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր	Միջին								
Աչաջուր, Իջևան, Սևքար	Բարձր								
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ						
31.	Ջրամատակարարման համակարգի խաթարում	<ul style="list-style-type: none"> Խմելու ջրի և ոռոգման համակարգի վնասում սելավի հոսքի պատճառով 	<p>31.1 Նույն ինչ 1. 1-ում</p> <p>31.2 Նույն ինչ 1. 2-ում</p> <p>31.3 Նույն ինչ 1. 3-ում</p> <p>31.4 Այգեհովիտ, Բերքաբեր, Աչաջուր, Դիտավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Սևքար բնակավայրերում ուսումնասիրել սելավատարերի կառուցման հնարավորությունը և մաքրման համակարգերի բարելավումը</p>						
32.	Բնակավայրի և դաշտամիջյան ճանապարհների վնասում	<ul style="list-style-type: none"> Բնակավայրի ներքին և դաշտամիջյան ճանապարհների անցանելիության խաթարման պատճառով գյուղարտադրության ապրանքների տեղափոխման սահմանափակում կամ անհնարիություն, գյուղաշխատանքների դադարեցում 	<p>32.1 Դաշտամիջյան ճանապարհների վերանորոգում</p> <p>Աչաջուր, Դիտավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Սևքար բնակավայրերում ուսումնասիրություն ջրահեռացման համակարգերի կառուցման վերաբերյալ</p> <p>32.2 Այգեհովիտ բնակավայրում Սրվեղի վանք տանող 2.5 կմ ճանապարհի բարելավում</p>						
ՎՏԱՆԳ՝ ՍՈՂԱՆՔ			<table border="1"> <thead> <tr> <th>ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ</th> <th>ՌԻՍԿ</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Աչաջուր, Ծաղկավան</td> <td>Միջին</td> </tr> <tr> <td>Խաշթառակ, Վազաշեն</td> <td>Բարձր</td> </tr> </tbody> </table>	ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ	Աչաջուր, Ծաղկավան	Միջին	Խաշթառակ, Վազաշեն	Բարձր
ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ								
Աչաջուր, Ծաղկավան	Միջին								
Խաշթառակ, Վազաշեն	Բարձր								
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ						

33.	Ջրային տնտեսության փլուզում	Սողանքի պատճառով հողի ճնշման տակ խողովակաշարի վնասում	32.1 Աչաջուր, Ծաղկավան, Խաշթառակ, Վագաշեն բնակավայրերում ջրի խողովակաշարի համակարգի ուսումնասիրություն և հսկողության կազմակերպում սողանքավտանգ վայրերում, անհրաժեշտության դեպքում միջոցառումների ձեռնարկում	
ՎՏԱՆԳ՝ ՏԵՎԱԿԱՆ ՀՈՐԴԱՌՈՍ ԱՆՁՐԵՎՆԵՐ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	
			Ազատամուտ, Խաշթառակ	ՌԻՍԿ
			Իջևան	Միջին Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՆՈՂ ԴԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
34.	Ջրահեռացման համակարգի վնասման սպառնալիք	Ջրահեռացման համակարգերի անբավարար աշխատանք	34.1 Խաշթառակ և Ծաղկավան բնակավայրերի ջրահեռացման համակարգերի կառուցում 34.2 Իջևան համայնքի բնակավայրերի ջրահեռացման համակարգի ուսումնասիրություն, ջրահեռացման համակարգերի կառուցում	

ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐ ՈՒ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐ

Սպառնացող վտանգներ	ԻՋԵՎԱՆ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔ																													
	Ազատամուտ	Ավաղբյուր	Աճարկուտ	Այգեհովիտ	Աչաջուր	Բերքաբեր	Գամձաբար	Գետահովիտ	Դիտավան	Ենթավան	Իջևան	Լուսահովիտ	Լուսածոր	Խաշթառակ	Ծաղկավան	Կայանավան	Կիրանց	Սարիցյուղ	Սևբար	Վագաշեն										
	Խ – բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոտեխնոլոգիայի միջոցով կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր)																													
	■ – վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ – ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■ – վտանգ չի սպառնում																													
	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ
Տևական սաստիկ շոգ																														
Սեյսմ																														
Գետի վարարում/հեղեղում																														
Հորդառատ անձրևներ																														
Տևական անձրևներ																														
Կարկտահարություն																														
Սողանք																														
Ուժեղ քամիներ																														
Ձնաբույք/առատ ձյուն																														
Քարաթափում																														
Վայրի կենդանիների հարձակումներ																														

ՎԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՎԱԾ ՎՏԱՆՔՆԵՐԻՑ ԱՌԱՋԱՑՈՂ ՌԻՍԿԵՐԻՆ ԴԻՄԱԿԱՅԵԼՈՒ ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՆԱՐԱԿՈՐ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

Համայնքում իրականացված ռիսկերի գնահատման արդյունքներով պայմանավորված հարմարվողականության լուծումներն առաջարկված են միայն առանձին վտանգի նկատմամբ միջին կամ բարձր ռիսկայնություն ունեցող բնակավայրերի համար:

ԴԻՏԱՐԿՎՈՂ ՈԼՈՐՏ՝ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐ և ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԵՐ

ՎՏԱՆՔ՝ ԶԱՐԱԹԱՓՈՒՄ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Ակնադրյուր, Դիտավան, Խաշթառակ, Կիրանց	Միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
35.	Մարդու առողջության սպառնալիք Եկամտի կորուստ	Զարթափման պատճառով վտանգվում են մարդիկ, տրանսպորտային միջոցները, ճանապարհները և այլն	35.1 Ազրոտդերևույթաբանական ծառայությունների հասանելիության ապահովում 35.2 Վաղ ազդարարման և հաղորդակցության համակարգի ներդրում 35.3 Արձագանքման և պատրաստվածության ռեզերվային պլանների մշակում 35.4 Ակնադրյուր, Դիտավան, Խաշթառակ և Կիրանց բնակավայրերում՝ արհեստական քարաթափում ճանապարհների առավել վտանգավոր հատվածներում Անհրաժեշտ խորհրդատվական ծառայությունների հասանելիության ապահովում 35.5 Բնակչության շրջանում անվտանգության պահպանման նորմերի տարածում, իրազեկում և ուսուցում 35.6 Իրազեկող ցուցանակների տեղադրում վտանգավոր գոտիներում	
ՎՏԱՆՔ՝ ԿԱՐԿՏԱՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Ազատամուտ, Ակնադրյուր, Աճարկուտ, Աչաջուր, Բերքաբեր, Գանձաքար, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Խաշթառակ, Ծաղկավան, Կիրանց, Սևքար, Սարիգյուղ, Վազաշեն, Ենոքավան	Միջին
			Իջևան	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	

36.	Եկամտի/կյուրական կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> Շենք շինությունների և պատուհանների վնասում 	<p>36.1 Ագրոտերևութաբանական ծառայությունների հասանելիության ապահովում</p> <p>36.2 Նույնը ինչ 1.2-ում</p> <p>36.3 Հակակարկտային արդյունավետ համակարգերի ներդրում (օրինակ, հակակարկտային ցանցեր այգիներում)</p> <p>36.4 Իջևան համայնքի բնակավայրերում տանիքների/պատուհանների վերանորոգում</p> <p>36.5 Իրազեկվածության և հաղորդակցության մակարդակի բարձրացում</p> <p>36.6 Ֆինանսավարկային խորհրդատվական ծառայությունների հասանելիության ապահովում</p>
ՎՏԱՆԳ՝ ԳԵՏԻ ՎԱՐԱՐՈՒՄ / ՅԵՂԵՂՈՒՄ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ
			Իջևան
			ՌԻՍԿ
			Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
37.	Եկամտի/տնտեսական կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> Աղստևի առափնյա տնամերձերի ջրածածկում, գյուղաշխատանքների խաթարում և բերքի կորուստ Շենք-շինությունների նկուղների հեղեղում և վնասում, արտադրական գործընթացի դադարեցում, արտադրանքի կորուստ 	<p>37.1 Հիդրոլոգիական մոնիթորինգի և ջրի մակարդակի բարձրացման կանխատեսումների հասանելիության ապահովում</p> <p>37.2 Նոյնը ինչ 1.2 ում</p> <p>37.3 Իջևան քաղաքում Աղստև գետի հունի մաքրում, ափապաշտպան միջոցառումների իրականացում:</p> <p>37.4 Ֆինանսավարկային խորհրդատվական ծառայությունների հասանելիության ապահովում</p>
38.	Ափամերձ ճանապարհների վնասում	<ul style="list-style-type: none"> Ափապաշտպան կառույցների բացակայություն կամ անբարվոք վիճակի արդյունքում ճանապարհների ջրածածկում և քայքայում Ափամերձ սողանքային գոտիներով անցնող ճանապարհների առկայություն 	<p>38.1 Գետի հունի մաքրման և ափապաշտպան միջոցառումների իրագործում</p> <p>38.2 Սպառնացող սողանքի ուսումնասիրության և, եթե հնարավոր է, կայունացման աշխատանքների իրականացում, հակառակ դեպքում՝ ճանապարհի վտանգված հատվածի տեղափոխում</p>
ՎՏԱՆԳ՝ ՍԵՆԱԿ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ
			ՌԻՍԿ
			Միջին
			Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

39.	Շրջակա միջավայրի աղտոտման սպառնալիք	<ul style="list-style-type: none"> Սելավատարերի անբարվոք վիճակով պայմանավորված գյուղընթացային հողերի վնասում, կեղտաջրերի արտահոսք 	<p>39.1 Նույնը ինչ 1.1 ում:</p> <p>39.2 Նույնը ինչ 1.2 ում</p> <p>39.3 Արձագանքման և պատրաստվածության ռեզերվային պլանների մշակում</p> <p>39.4 Այգեհովիտ, Աչաջուր, Դիտավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Սևքար բնակավայրերում ուսումնասիրել հնարավորությունը սելավատարերի կառուցման և մաքրման համակարգերի բարելավման</p> <p>39.5 Կոշտ թափոնների կառավարման արդյունավետության բարձրացում, կառավարման համայնքային պլանի մշակում, աղբահանության ռազմավարության մշակում</p> <p>39.6 Կեղտաջրերի հեռացման համակարգի կառուցում</p>				
40.	Դաշտամիջյան ճանապարհների վնասում	<ul style="list-style-type: none"> Բնակավայրի ներքին և դաշտամիջյան ճանապարհների անցանելիության խաթարման պատճառով գյուղատնտեսության ապրանքների տեղափոխման սահմանափակում կամ անհնարինություն, գյուղաշխատանքների դադարեցում 	<p>40.1 Դաշտամիջյան ճանապարհների վերանորոգում Այգեհովիտ, Աչաջուր, Դիտավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Սևքար բնակավայրերում ջրահեռացման համակարգերի և կոյուղու կառուցում</p> <p>40.2 Կիրանց բնակավայրի ներքին ճանապարհի վերակառուցում</p> <p>40.3 Աճարկուտ բնակավայրում միջհամայնքային ճանապարհի կառուցում</p>				
ՎՏԱՆԳ՝ ՍՈՂԱՆՔ			<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td data-bbox="1251 818 1824 854" style="text-align: center;">ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ</td> <td data-bbox="1824 818 1965 854" style="text-align: center;">ՌԻՍԿ</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1251 854 1824 911" style="text-align: center;">Աչաջուր, Ենոքավան, Խաշտառակ, Ծաղկավան, Գանձաքար, Վազաշեն</td> <td data-bbox="1824 854 1965 911" style="text-align: center;">Միջին</td> </tr> </table>	ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ	Աչաջուր, Ենոքավան, Խաշտառակ, Ծաղկավան, Գանձաքար, Վազաշեն	Միջին
ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ						
Աչաջուր, Ենոքավան, Խաշտառակ, Ծաղկավան, Գանձաքար, Վազաշեն	Միջին						
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ				
41.	Շենք/շինությունների և ճանապարհների վնասման / փլուզման սպառնալիք	<ul style="list-style-type: none"> Սողանքի ակտիվացում Սողանքային գոտում բնակելի տների, տնտեսական կառույցների և ճանապարհների առկայություն Հրդեհի վտանգ հարևանությամբ էլեկտրական բարձրավոլտ լարերի և կրող սյուների առկայության դեպքում Իրազեկության պակաս 	<p>41.1 Նույնը ինչ 1.1</p> <p>41.2 Վաղ ազդարարման և հաղորդակցության համակարգի ներդրում</p> <p>41.3 Արձագանքման և պատրաստվածության ռեզերվային պլանների մշակում</p> <p>41.4 Բնակչության շրջանում անվտանգության պահպանման նորմերի տարածում, իրազեկում</p> <p>41.5 Աչաջուր, Ենոքավան, Խաշտառակ, Ծաղկավան և Վազաշեն բնակավայրերի տարածքում գտնվող սողանքային գոտիները գտնվում են պասիվ վիճակում: Առաջարկվում է տեղում կատարել ուսումնասիրություն և սահմանել հսկողություն:</p> <p>41.6 Գանձաքար բնակավայրում Բաղմանյան թաղամասի սողանքային տարածքի ուսումնասիրություն</p> <p>41.7 Ուսումնասիրել և կարիքի դեպքում չեզոքացնել էներգետիկ համակարգի առանձին բաղադրիչների</p>				

			տեղադիրքից սպառնացող հնարավոր ռիսկերը
ՎՏԱՆԳ՝ ՈՒՃԵՂ ԶԱՄԻ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ
			ՈՒՍԿ
			Աճարկուտ, Սարիգյուղ
			Միջին
			Բարձր
#	ՈՒՍԿԻ ՍԱՐՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
42.	Բնակելի տների և շինությունների վնասում	Շենքի տանիքների և պատուհանների վնասում	42.1 Գյուղի վարչական տարածքի սահմաններում իրականացնել արագաճ բարդիների տնկում 42.2 Դաշտապաշտպան զոնավորում/ցանկապատում ծառերով 42.3 Շենքերի հին տանիքների վերանորոգում/ փոխարինում
43.	Օդի աղտոտվածության մակարդակի բարձրացում		43.1 Կոշտ թափոնների կառավարման արդյունավետության բարձրացում / կառավարման համայնքային պլանի մշակում
ՎՏԱՆԳ՝ ՏԵՎԱԿԱՆ ՀՈՐԴԱՌԱՑ ԱՆՁՐԵՎՆԵՐ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ
			ՈՒՍԿ
			Լուսահովիտ, Խաշթառակ, Ծաղկավան
			Միջին
			Բարձր
#	ՈՒՍԿԻ ՍԱՐՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
44.	Եկամտի կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> Բնակավայրի ներքին և դաշտամիջյան ճանապարհների անցանելիության խաթարման պատճառով տեղափոխման սահմանափակում կամ անհնարիություն, գյուղաշխատանքների դադարեցում Սողանքների ակտիվացում 	44.1 Լուսահովիտ, Խաշթառակ և Ծաղկավան բնակավայրերի ջրահեռացման հակարգերի կառուցում: 44.2 Ծաղկավան բնակավայրում ներհամայնքային ճանապարհների վերակառուցում 44.3 Դաշտամիջյան ճանապարհների վերանորոգում 44.4 Հիդրոլոգիական մոնիթորինգի և ջրի մակարդակի բարձրացման կանխատեսումների հասանելիության ապահովում 44.5 Վաղ ազդարարման և հաղորդակցության համակարգի ներդրում 44.6 Խաշթառակ բնակավայրում սողանքային գոտու մոնիթորինգ 44.7 Բնակչության իրազեկում/ուսուցում

ԷԿՈՂԱՄԱԿԱՐԳԵՐ և ԿԵՆՍԱԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Սպառնացող վտանգներ	ԻՋԵՎԱՆ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆԸ
--------------------	---------------------------

	Ազատամուտ	Ավտոբուս	Անարկուտ	Այգեհովիտ	Աչքուր	Բերքաբեր	Գանձաքար	Գետահովիտ	Դիտավան	Ենթավան	Իջևան	Լուսահովիտ	Լուսածո	Խառնառատ	Ծաղկավան	Կայտնավան	Կիրանց	Սարիգյուղ	Սևքար	Վազաշեն						
	Խ – բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոօդերևութաբանական կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր)																									
	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ					
	Վ – վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ – ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■-վտանգ չի սպառնում																									
	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ
Ձնահյուս																										
Սելավ																										
Գետի վարարում/հեղեղում																										
Հորդառատ անձրևներ																										
Երաշտ																										
Սողանք																										
Ուժեղ քամիներ																										
Ձնաբուք/առատ ձյուն																										
Անտառային/դաշտային հրդեհներ																										
Վարակիչ հիվանդություններ և միջատներ																										

ՎԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՎԱԾ ՎՏԱՆԳՆԵՐԻՑ ԱՌԱՋԱՑՈՂ ՌԻՍԿԵՐԻՆ ԴԻՄԱԿԱՅԵԼՈՒ ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

Համայնքում իրականացված ռիսկերի գնահատման արդյունքներով պայմանավորված հարմարվողականության լուծումներն առաջարկված են միայն առանձին վտանգի նկատմամբ միջին կամ բարձր ռիսկայնություն ունեցող բնակավայրերի համար:

ԴԻՏԱՐԿՎՈՂ ՈԼՈՐՏ՝ ԷԿՈՂԱՄԱԿԱՐԳԵՐ և ԿԵՆՍԱԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՎՏԱՆԳ՝ ԵՐԱՇՏ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	
			Ծաղկավան, Վազաշեն	ՌԻՍԿ
			Աչաջուր, Սևքար	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
45.	Բույսերի և կենդանիների որոշակի տեսակների բնական կենսատարածքների փոփոխության/վերացման վտանգ	Երկարատև չոր եղանակի և ջրի սակավության պատճառով խաթարվում է կեսաբազմության գոյատևման միջավայրը	45.1 Ազրոօդերևութաբանական ծառայությունների հասանելիության ապահովում 45.2 Վաղ ազդարարման և հաղորդակցության համակարգի ներդրում 45.3 Արձագանքման և պատրաստվածության ռեզերվային պլանների մշակում	

			45.4 Ջրի խնայողության նոր տեխնոլոգիաների և երաշտադիմացկուն մշակաբույսերի ներդրում 45.5 Բնակչության շրջանում անվտանգության պահպանման նորմերի տարածում, իրագրվում և ուսուցում 45.6 Ոռոգման համակարգի բարելավում, այն բնակավայրում որտեղ ոռոգման համակարգը բացակայում է՝ կառուցում 45.7 Կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված համայնքային /մարզային/ բուսաբուծության քաղաքականության մշակում
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
ՎՏԱՆԳ՝ ՍԵՆԱԿ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ
			ՈՒՍԿ
			Այգեհովիտ, Դիտավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր
			Միջին
			Մշաջուր, Սևքար
			Բարձր
46.	Գյուղնշանակության հողերի և բնակելի տարածքների աղտոտվածություն	<ul style="list-style-type: none"> Սելավատարերի անբարվոք վիճակ կամ բացակայություն, կեղտաջրերի հեռացման համակարգի բացակայություն Չկառավարվող կոշտ թափոնների կուտակումներ ձորակներում կամ ճանապարհամերձ թեքություններում 	46.1 Սելավատարերի մաքրում / վերանորոգում / վերակառուցում 46.2 Կեղտաջրերի հեռացման համակարգի բարելավում / կառուցում 46.3 Կոշտ թափոնների կառավարման արդյունավետության բարելավում / կառավարման համայնքային պլանի մշակում
ՎՏԱՆԳ՝ ԳԵՏԻ ՎԱՐԱՐՈՒՄ / ՅԵՂԵՂՈՒՄ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ
			ՈՒՍԿ
			Իջևան
			Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
47.	Բույսերի և կենդանիների որոշակի տեսակների բնական կենսատարածքների փոփոխության/վերացման վտանգ	<ul style="list-style-type: none"> Աղստևի առափնյա ջրածածկում Աղստևի հունի առանձին մասերի՝ հատկապես Իջևան քաղաքի տարածքում, կենցաղային աղտոտվածության պատճառով ճահճացում Գերխոնավություն/ճահճացում 	47.1. Հիդրոլոգիական մոնիթորինգի և ջրի մակարդակի բարձրացման կանխատեսումների հասանելիության ապահովում 47.2. Նույնը ինչ 1.2 ում 47.3. Իջևան քաղաքում Աղստև գետի հունի մաքրում, ափապաշտպան միջոցառումների իրականացում 47.4. Բնապահպանական և ֆինանսավարկային խորհրդատվական ծառայությունների հասանելիության ապահովում 47.5. Կոշտ թափոնների կառավարման արդյունավետության բարելավում / կառավարման համայնքային պլանի մշակում և իրականացում
48.	Շրջակա միջավայրի՝ ջրի և բուսածածկ տարածքների աղտոտվածության	<ul style="list-style-type: none"> Այրման արդյունքում առաջացած արտանետումների, մոխրի աղբի այրված մնացորդների տարածում օդում, մերձակա ջրերում և բուսածածկ 	48.1. Գյուղնշանակության հողերի այրման արգելքի իրականացման մոնիթորինգ և հետևողական իրագրվման աշխատանք բնակչության շրջանում

	սպառնալիք	տարածքներում	48.2. Թափոնների անկառավարելի վայրերի վերացում և աղբի մաքրում հատկապես անտառային կամ անտառամերձ հագստի գոտիներում, 48.3. Իջևան համայնքի բնակավայրերի կոշտ թափոնների (աղբահանության) կառավարման ռազմավարության մշակում, կառավարման արդյունավետության բարելավում, կառավարման համայնքային պլանի մշակում
ՎՏԱՆԳ՝ ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ/ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՀՐԴԵՂՆԵՐ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ
			ՈՒՍԿ
			Այգեհովիտ, Գետահովիտ, Ենոքավան
			միջին
#	ՈՒՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՅՆՈՂ ԴԱՏՃԱՈ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
49.	Բույսերի և կենդանիների որոշակի տեսակների բնական կենսատարածքների փոփոխություն/վերացում	<ul style="list-style-type: none"> Կենսաբազմազանության խաթարում/անկում այրման պատճառով հողի մակերեսային շերտի վնասման/վերացման պատճառով 	49.1. Նույնը ինչ 1.1 ում 49.2. Նույնը ինչ 1.2 ում 49.3. Վաղ ազդարարման և հաղորդակցության համակարգի ներդրում 49.4. Արձագանքման և պատրաստվածության ռեգերվային պլանների մշակում ներառյալ ներգրավված անտառտնտեսությունների և մարզային փրկարար ծառայության հետ համագործակցությամբ արագ արձագանքման համայնքային խմբերի ուսուցումն ու ձևավորումը 49.5. Իջևան համայնքում և մասնավորապես Այգեհովիտ, Գետահովիտ և Ենոքավան բնակավայրերի բնակչության շրջանում անվտանգության պահպանման նորմերի տարածում, իրազեկում և ուսուցում մարդու բացասական ազդեցությունը նվազեցնելու, մասնավորապես, զբոսաշրջիկների կողմից աղբի հետ վարվելու և անտառի հակահրդեհային կանոնները պահպանելու առումով 49.6. Նշված աշխատանքներին երիտասարդության և կամավորների ակտիվ ներգրավման ապահովում 49.7. Անտառում հակահրդեհային կանոնների ցուցանակների տեղադրում
50.		<ul style="list-style-type: none"> Չկառավարվող աղբավայրերի և թափոնների բռնկում Այրման արդյունքում առաջացած արտանետումների, մոխրի, աղբի այրված մնացորդների տարածում օդում, մերձակա ջրերում և բուսածածկ տարածքներում 	50.1. Գյուղնշանակության հողերի այրման արգելքի իրականացման մոնիթորինգի և հետևողական իրազեկման աշխատանքի իրականացում բնակչության շրջանում 50.2. Թափոնների կուտակման անկառավարելի վայրերի վերացում և աղբի մաքրում հատկապես անտառային կամ անտառամերձ հանգստի գոտիներում, կոշտ թափոնների կառավարման արդյունավետության բարելավում, կառավարման համայնքային պլանի

			մշակում
--	--	--	---------

ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱ

Սպառնացող վտանգներ	ԻՋԵՎԱՆ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔ																													
	Ազատամուտ	Ավազաներ	Աճարկուտ	Այգեհովիտ	Այաճուր	Բերքաբեր	Գանձաքար	Գետահովիտ	Դիտարան	Ենթափակ	Իջևան	Լուսահովիտ	Լուսածոր	Խաշթառակ	Ճարկիակամ	Կայանավան	Կիրանց	Սարիգյուղ	Սևքար	Վազաշեն										
	Խ – բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոօդերևութաբանական կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր)																													
	Վ – վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ – ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■-վտանգ չի սպառնում																													
	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ
Տևական սաստիկ շոգ																														
Տևական ցուրտ																														
Ձնահյուս																														
Սելավ																														
Գետի վարարում/հեղեղում																														
Տևական հորդառատ անձրևներ																														
Սողակք																														
Ուժեղ քամիներ																														

ՎԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՎԱԾ ՎՏԱՆԳՆԵՐԻՑ ԱՌԱՋԱՑՈՂ ՌԻՍԿԵՐԻՆ ԴԻՄԱԿԱՅԵԼՈՒ ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

Համայնքում իրականացված ռիսկերի գնահատման արդյունքներով պայմանավորված հարմարվողականության լուծումներն առաջարկված են միայն առանձին վտանգի նկատմամբ միջին կամ բարձր ռիսկայնություն ունեցող բնակավայրերի համար:

ԴԻՏԱՐԿՎՈՂ ՈԼՈՐՏ՝	ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱ	ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
	ՎՏԱՆԳ՝ ՍԵՆԱԿ		

			Այգեհովիտ, Աչաջուր, Դիտավան, Իջևան, Ենոքավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Սևքար	միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
51.	Էներգետիկ ենթակառուցվածքերի խաթարում	<ul style="list-style-type: none"> Սելավաջրերի պատճառով Էլեկտրասյունների/աշտարակների վնասում/փլուզում 	<p>51.1 Իջևան քաղաքում, Լուսահովիտ և Դիտավան բնակավայրերում ուսումնասիրել սելավատարի կառուցման հնարավորությունը: Բարելավել սելավատարի մաքրման աշխատանքները:</p> <p>51.2 Այգեհովի, Աչաջուր, Ենոքավան, Լուսածոր, Սևքար, Դիտավան, Լուսահովիտ, Լուսաջոր և Սևքար բնակավայրերում ուսումնասիրել սելավային հոսքի ճանապարհը, Էլեկտրասյունների անվտանգ տարածք տեղափոխելու նպատակով:</p>	
ՎՏԱՆԳ՝ ԳԵՏԻ ՎԱՐԱՐՈՒՄ / ՅԵՂԵՂՈՒՄ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Գանձաքար, Իջևան, Խաշտառակ, Ծաղկավան, Կիրանց	միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
52.	Էներգետիկ ենթակառուցվածքերի խաթարում	<ul style="list-style-type: none"> Ջրածածկման գոտում Էլեկտրական կայանի հեղեղում, Էլեկտրական սյունների վնասում 	<p>52.1 Հիդրոլոգիական մոնիթորինգի և ջրի մակարդակի բարձրացման կանխատեսումների հասանելիության ապահովում</p> <p>52.2 Վաղ ազդարարման և հաղորդակցության համակարգի ներդրում</p> <p>52.3 Իջևան քաղաքում և Գանձաքար, Խաշտառակ, Ծաղկավան, Կիրանց բնակավայրերում գետի հունի մաքրում, ափապաշտպան միջոցառումների իրականացում</p> <p>52.4 Ջրածածկման գոտում հին/վթարային Էլեկտրասյունների փոխարինում</p> <p>52.5 Կիրանց բնակավայրի գազաֆիկացիա</p>	
ՎՏԱՆԳ՝ ՈՒԺԵՂ ԶԱՄԻՆԵՐ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Ազատամուտ, Աճարկուտ, Իջևան, Լուսածոր, Սարիգյուղ, Սևքար	միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
53.	Էներգետիկ ենթակառուցվածքների խաթարում	<ul style="list-style-type: none"> Էլեկտրական լարերի վնասում, սյունների վթարում Էներգոհամակարգի անադոյունավետ 	<p>53.1 Մաշված հոսանքալարերի փոխարինում, Էներգահամակարգի սպասարկման և մոնիթորինգի իրականացում</p>	

		աշխատակց	53.2 Ազատամուտ բնակավայրում շքամուտքերի, լուսամուտների և դռների փոխարինում, պատերի, տանիքների ջերմամեկուսացում և վերանորոգում 53.3 Փողոցային լուսավորության 30% լուսատուների փոխարինում LED լամպերով 53.4 Վերականգնող էներգիայի համակարգերի տեղադրման հնարավորությունների ուսումնասիրում	
ԿՏԱՆԳ՝ ՍՈՂԱՆՔ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Աչաջուր, Ենոքավան, Վազաշեն	միջին
54.	Էներգետիկ եկթակառուցվածքների խաթարում	<ul style="list-style-type: none"> Սողանքային գոտում կամ հարևանությամբ բնակելի տների և տնտեսական կառույցների առկայություն Սողանքի ակտիվացում Իրազեկության պակաս 	54.1 Աչաջուր և Խաշտառակ բնակավայրերում սողանքային ռիսկի գնահատում, Էլեկտրական սյուների տեղափոխում սողանքային գոտուց անվտանգ տարածք 54.2 Բնակչության շրջանում անվտանգության պահպանման նորմերի տարածում, իրազեկում և ուսուցում 54.3 Իրազեկող ցուցանակների տեղադրում վտանգավոր գոտիներում	

ԶՐՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅՈՒՆ

Սպառնացող վտանգներ	ԻՋԵՎԱՆ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔ																				
	Ազատամուտ	Ավաղություն	Աճարկուտ	Այգեհովիտ	Այաջուր	Բերքաբեր	Գանձաքամ	Գետահովիտ	Դիտավան	Ենոքավան	Իջևան	Լուսահովիտ	Լուսածոր	Խաշտառակ	Ճարվանդան	Կայանավան	Կիրանց	Սարիգյուղ	Սևբայր	Վազաշեն	
	Խ – բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոտեխնոլոգիայի միջոցով կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր)																				
	Վ – վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ – ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■-վտանգ չի սպառնում																				
	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ
Սեյսմ																					
Գետի վարարում/հեղեղում																					
Հողառատ անձրևներ																					
Տնական անձրևներ																					
Կարկտահարություն																					
Երաշտ																					
Սողանք																					
Ուժեղ քամիներ																					

			կամ քիմիական)
58.	Բժշկական ծառայությունների սահմանափակ մատուցում	<ul style="list-style-type: none"> Բուժկետերի և բուժօժանայությունների անբարվոք վիճակ ԿՓ պայմանավորված գործողությունների պլանի բացակայություն 	<p>58.1 Ակնաղբյուր, Աճարկուտ, Բերքաբեր, Գանձաքար, Գետահովիտ, Դիտավան, Ենոքավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Ծաղկավան, Սարիգյուղ, Սևքար, Վազաշեն բնակավայրերի բուժհաստատություններում կոյուղու համակարգի կառուցում/բարելավում</p> <p>58.2 Կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված համայնքային /մարզային/ բուժօժանայությունների պլանավորում</p>
ՎՏԱՆԳ՝ ՍԵԼԱՎ			<p style="text-align: center;">ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ</p> <p style="text-align: center;">ՈՒՍԿ</p>
			<p>Այգեհովիտ, Բերքաբեր, Դիտավան, Իջևան, Ենոքավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Սևքար</p> <p style="text-align: center;">Վիջին</p>
#	ՈՒՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
59.	Զբոսաշրջության վայրերի հասնելիության/անվտանգության անբավարար վիճակ	<ul style="list-style-type: none"> Սելավի պատճառով ճանապարհների/երթուղիների անբավարար վիճակ 	<p>59.1 Իջևան համայնքի հայտնի զբոսավայրեր տանող ճանապարհներն ապահովել ջրահեռացման համակարգով, բարելավել / Նորոգել արահետները</p> <p>59.2 Բարելավել սելավատարների մաքրման աշխատանքների որակն ու արդյունավետությունը</p> <p>59.3 Մշակել անվտանգ երթուղիներ և կայանատեղեր</p>
ՎՏԱՆԳ՝ ԳԵՏԻ ՎԱՐԱՐՈՒՄ / ՅԵՂԵՂՈՒՄ			<p style="text-align: center;">ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ</p> <p style="text-align: center;">ՈՒՍԿ</p>
			<p>Իջևան,</p> <p style="text-align: center;">Վիջին</p>
#	ՈՒՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
60.	Կյանքի սպառնալիք	<ul style="list-style-type: none"> Գետի վարարման և ջրածածկման վտանգ 	<p>60. 1 Հիդրոլոգիական մոնիթորինգի և ջրի մակարդակի բարձրացման կանխատեսումների հասանելիության ապահովում</p> <p>60. 2 Վաղ ազդարարման և հաղորդակցության համակարգի ներդրում</p> <p>60. 3 Իջևան քաղաքում գետի հունի մաքրում, ափապաշտպան միջոցառումների իրականացում</p>
ՎՏԱՆԳ՝ ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ/ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՀՐԴԵՐՆԵՐ			<p style="text-align: center;">ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ</p> <p style="text-align: center;">ՈՒՍԿ</p>

			Ակնադրյուր, Գետահովիտ	միջին
			Ենոքավան	բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
61.	Կյանքի սպառնալիք	<ul style="list-style-type: none"> Կենդանական և բուսական աշխարհի ոչնչացում Հիվանդությունների տարածում 	<p>Համայնքում և, մասնավորապես, Ակնադրյուր, Գետահովիտ և Ենոքավան բնակավայրերում իրականացնել՝</p> <p>61. 1 Ագրոօդերևութաբանական ծառայությունների հասանելիության ապահովում</p> <p>61. 2 Վաղ ազդարարման և հաղորդակցության համակարգի ներդրում</p> <p>61. 3 Արձագանքման և պատրաստվածության ռեզերվային պլանների մշակում, ներառյալ ներգրավված անտառտնտեսությունների և մարզային փրկարար ծառայության հետ համագործակցությամբ արագ արձագանքման համայնքային խմբերի ուսուցում և ձևավորումը</p> <p>61. 4 Բնակչության շրջանում անվտանգության պահպանման նորմերի տարածում, իրազեկում և ուսուցում՝ մարդու բացասական ազդեցությունը նվազեցնելու, մասնավորապես, զբոսաշրջիկների կողմից աղբի հետ վարվելու և անտառի հակահրդեհային կանոնները պահպանելու առումով</p> <p>61. 5 Նշված աշխատանքներին երիտասարդության և կամավորների ակտիվ ներգրավման ապահովում</p> <p>61. 6 Անտառում հակահրդեհային կանոնների պահպանման ցուցանակների տեղադրում</p>	
ԿՏԱՆԳ՝ ԶԱՐԱԹԱՓՈՒՄ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Ակնադրյուր, Դիտավան, Խաշթառակ, Կիրանց	միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
62.	Կյանքի սպառնալիք	<ul style="list-style-type: none"> Քարայթափման աշխատանքների անբավարար իրականացում Իրազեկության պակաս 	<p>62.1 Ակնադրյուր, Դիտավան, Խաշթառակ և Կիրանց բնակավայրերում՝ իրականացնել արհեստական քարայթափում ճանապարհների առավել վտանգավոր հատվածներում</p> <p>62.2 Բնակչության շրջանում անվտանգության պահպանման նորմերի տարածում, իրազեկում և ուսուցում</p> <p>62.3 Իրազեկող ցուցանակների տեղադրում վտանգավոր գոտիներում</p>	

ՎՏԱՆԳ՝ ՍՈՂԱՆՔ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Աչաջուր, Ենոքավան, Խաշթառակ, Ծաղկավան, Վազաշեն	միջին
63.	Մարդու առողջությանը / կյանքին՝ սպառնալիք	<ul style="list-style-type: none"> Սողանքի տարածքի հնարավոր ակտիվացում Իրազեկությանն պակաս 	<p>63.1 Աչաջուր, Ենոքավան, Խաշթառակ, Ծաղկավան, Վազաշեն բնակավայրերում սողանքային գոտու մոնիթորինգ և գնահատում</p> <p>63.2 Անվտանգության նորմերի տարածում, այդ թվում զբոսաշրջություն կազմակերպող կազմակերպություններում</p> <p>63.3 Սողանքի վտանգը տեղեկացնող ցուցանակների տեղադրում սողանքային գոտիներ տանող ճանապարհներին և մոտակա տարածքներում</p> <p>63.4 Բնակչության շրջանում անվտանգության պահպանման նորմերի տարածում, իրազեկում և ուսուցում</p>	
ՎՏԱՆԳ՝ ՌԻՇԵՂ ԶԱՄԻ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Այգեհովիտ, Իջևան, Սարիգյուղ	միջին
64.	Մարդու առողջությանը / կյանքին՝ սպառնալիք	<ul style="list-style-type: none"> Շենք/շինությունների տանիքների, պատուհանների վնասում 	64.1 Այգեհովիտ, Իջևան, Սարիգյուղ բնակավայրերում տանիքների վերանորոգում	

ԻԶԵՎԱՆ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Սպառնացող վտանգներ	ԻԶԵՎԱՆ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔ																				
	Ազատամուտ	Ավազակություն	Աճյուրակ	Այգեհովիտ	Այուր	Բերքաբեր	Գանձաբար	Գետափովիտ	Դիտավան	Ենոքավան	Իջևան	Լուսափովիտ	Լուսածո	Խաշթառակ	Ծաղկավան	Կայանավան	Կիրանց	Սարիգյուղ	Սևբաղ	Վազաշեն	
	Խ – բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոտեղեկաբանական կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր)																				
	■ – վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■ – ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■ – վտանգ չի սպառնում																				
	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ
Երկրաշարժ	■																				

ՄԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՀՐԱԴԱԴԱՐԻ ԽԱԽՏՈՒՄ

Սահմանային հրադադարի խախտում	ԻՋԵՎԱՆ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔ																					
	Ազատամուտ	Ավանդոյր	Աճարկուտ	Այգեհովիտ	Աչաջուր	Բերքաբեր	Գանձաքար	Գետահովիտ	Դիտավան	Ենթադրում	Իջևան	Լուսահովիտ	Լուսածոր	Խաշթառակ	Ծաղկավան	Կայանավան	Կիրանց	Սարիցյուր	Սևբար	Վազաշեն		
	Խ – բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոտեղերևութաբանական կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր)																					
	Խ																					
	Վ – վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ – ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■-վտանգ չի սպառնում																					
	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ
Գյուղատնտեսություն	■	■																			■	■
Մարդու առողջություն	■	■																			■	■
Չբուսաշրջություն	■	■																			■	■

ԵՐԿՐԱՐՇԱՐԺԻ, ՄԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՀՐԱԴԱԴԱՐԻ ԽԱԽՏՄԱՆ ՌԻՍԿԸ ԵՎ ԱՅԴ ՌԻՍԿԻՆ ԴԻՄԱԿԱՅԵԼՈՒ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ՈԱՉՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ/ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿ

ՎՏԱՆԳ՝ ԵՐԿՐԱՐՇԱՐԺ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ		
			Ազատամուտ, Ավանդոյր, Աճարկուտ, Այգեհովիտ, Աչաջուր, Գանձաքար, Դիտավան, Լուսածոր, Խաշթառակ, Կայանավան, Վազաշեն		
			Իջևան		
			ՌԻՍԿ		
			միջին		
			բարձր		
#	ՌԻՍԿԻ ՄԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ		
65.	Մարդու առողջությանը / կյանքին՝ սպառնալիք	Շենք/շինությունների, ենթակառուցվածքների փլուզում, երկրորդային աղետների, հատկապես սողանքների, քարաթափությունների, հրդեհների առաջացում	65.1 Սեյսմիկ ռիսկի գնահատում 65.2 Տների, շինությունների ամրացում 65.3 Բնակչության իրազեկում/ուսուցում 65.4 Փրկարար ծառայության տեխնիկական կարողությունների/գիտելիքների բարելավում 65.5 Համայնքում կամավորական շարժման խթանում 65.6 Աճարկուտ բնակավայրում կիսախարիտուկ/կիսաքանդ շենքերի ապամոնտաժում (հարցի լուծումը ինդրահարույց է, քանի որ այդ շենքերը համայնքին չեն		

			պատկանում գտնվում են անտառտնտեսության բալանսում)
66.	Տնտեսական/ֆինանսական կորուստ		<p>66.1. Գանձաքար բնակավայրում դպրոցի և մանկապարտեզի շենքերը վթարային են, ենթադրվում է, որ վերակառուցման ենթակա չեն և նոր շենքերի կառուցումն անհրաժեշտություն է առաջանում</p> <p>66.2. Գանձաքարի նախկին կինոթատրոնի վթարային շենքի վերացում (քանդում)</p>

ՎՏԱՆԳ՝ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ԶՐԱԴԱԴԱՐԻ ԽԱԽՏՈՒՄ ՈԼՈՐՏ՝ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Ազատամուտ, Այգեհովիտ, Կիրանց, Սարիգյուղ, Վազաշեն	միջին
			Սևքար	բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ԴԱՏՃԱՌ	ԶԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
67.	Մարդու և կենդանիների կյանքի վտանգ	<ul style="list-style-type: none"> Ականապատված տարածքների պատճառով 	<p>67.1 Ակնադրյուր, Կիրանց, Սարիգյուղ, Սևքար և Վազաշեն բնակավայրերում բնակչության իրազեկում, վաղ ազդարարման համակարգի տեղադրում, բնակավայրերում և դեպի վտանգավոր տարածք տանող երթուղիներին՝ զգուշացնող տեղեկատվական ցուցանակների տեղադրում</p> <p>67.2 Չբուսաշրջության ոլորտում ընդգրկված կազմակերպությունների իրազեկում, անվտանգության կանոնների ուսուցում</p>	
68.	Եկամտի կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> Գյուղատնտեսական տարածքների մեծ մասը գտնվում է հակառակորդի կրակազծի տակ, կամ ականապատված է 	<p>68.1 Բնակավայրերում բիզնես հնարավորությունների ուսումնասիրություն, այլընտրանքային տնտեսական լուծումների բացահայտում և կիրառում</p>	

4.2. Համայնքի կողմից ընտրված գերակա լուծումներ

Համայնքի կողմից ընտրված կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության գերակա լուծումներ

Գյուղատնտեսություն

Բնակավայր	Լուծում	Լուծման կողը (ըստ վերը ձևավորված առաջարկների համարակալման)	Ֆինանսավորման հնարավոր ուղիներ ⁹
Աչաջուր	Աչաջուր բնակավայրում կառուցել և շահագործել «Աչաջուր» հանդամասի ջրավազանը	3.8	
	Ոռոգման ցանցի ընդլայնում	2.4	
	Սելավատարի կառուցում Առկա սելավատարերի մաքրման և բարեկարգման աշխատանքների իրականացում	9.4	
Խաշթառակ	Կոյուղու համակարգի կառուցում, այդ թվում բուժկետի	15.1	
	Սելավատարի կառուցում Առկա սելավատարերի մաքրում, բարեկարգում	9.4	
Այգեհովիտ	Արտաքին ցանցի կառուցում 7 կմ «թեղուտ» կոչվող ջրագծի վերակառուցում 7 կապտաժների կառուցում	3.7	
	1-1.5 կմ սելավատարի կառուցում՝ հիմնական ճանապարհը սելավից պաշտպանելու համար	9.5	
Սևքար	Ներհամայնքային ճանապարհների կառուցում	10.2	
Ծաղկավան	Ներհամայնքային ճանապարհների վերանորոգում	15.2	
Սարիգյուղ	Ոռոգման ջրի արտաքին ու ներքին ցանցի կառուցում	2.4	
Վազաշեն	Նոր աղբյուրից խողովակաշարի անցկացում/կառուցում	3.10	
Վազաշեն	Զրամբարտակի հիմնում Ոռոգման ցանցի կառուցում	2.4	

⁹ Ֆինանսավորման հնարավոր աղբյուրների վերաբերյալ տես ստորև՝ էջ 69:

Վազաշեն	Մրգերի վերամշակման արտադրամասի հիմնում	4.5	
Ակնաղբյուր	Ռոռոգման ներքին համակարգի կառուցում	2.4	
	Սելավատարի (300 մ) կառուցում	9.6	
Կիրանց	Խմելու ջրի արտաքին ցանցի կառուցում	3.7	

Մարդու առողջություն

Բնակավայր	Լուծում	Լուծման կողմ (ըստ վերը ձևավորված առաջարկների համարակալման)	Ֆինանսավորման հնարավոր ուղիներ
Սևքար	Կոյուղագծերի կառուցում	19.2	
Սարիգյուղ	Կոյուղագծերի կառուցում	19.2	
Գանձաքար	Կոյուղու փակ համակարգի ստեղծում Մաքրման կայանի ստեղծում	19.2	
Դիտավան	Սելավատարերի կառուցում Բնական քարերով ճանապարհների կառուցում	21.1	

Ջրային ռեսուրսներ

Բնակավայր	Լուծում	Լուծման կողմ (ըստ վերը ձևավորված առաջարկների համարակալման)	Ֆինանսավորման հնարավոր ուղիներ

Այգեհովիտ	Մրվեղի՝ վանք տանող 2.5 կմ ճանապարհի բարեկարգում	32.2	
Սևքար	Խմելու ջրի ներքին ցանցի կառուցում	28.3	
Ծաղկավան	Խմելու ջրի ներքին ցանցի կառուցում	27.3	
	Ոռոգման ցանցի կառուցում, հաշվի առնելով սողանքային տեղադիրքը	27.6	

Բնակավայրեր ու ենթակառուցվածքներ

Բնակավայր	Լուծում	Լուծման կողը (ըստ վերը ձևավորված առաջարկների համարակալման)	Ֆինանսավորման հնարավոր ուղիներ
Խաչթառակ	Հակակարկտային կայանների տեղադրում	36.3	
Կիրանց	Բնակավայրի ներքին ճանապարհի վերակառուցում	40.2	
Աճարկուտ	Միջհամայնքային ճանապարհի կառուցում	40.3	
Գանձաքար	Բաղմանյան թաղամասի սողանքային տարածքի ուսումնասիրություն	41.6	
Ենոքավան	Հակակարկտային համակարգի ներդնում	36.3	

Էկոհամակարգեր և կենսաբազմազանություն

Բնակավայր	Լուծում	Լուծման կողը (ըստ վերը ձևավորված առաջարկների համարակալման)	Ֆինանսավորման հնարավոր ուղիներ
Դիտավան	Կենտրոնացված աղբահանության համակարգի ներդնում (համայնքային մակարդակ)	48.3	
Ակնաղբյուր	Կենտրոնացված աղբահանության համակարգի ներդնում (համայնքային մակարդակ)	48.3	

Էներգետիկա

Բնակավայր	Լուծում	Լուծման կողը (ըստ վերը ձևավորված առաջարկների համարակալման)	Ֆինանսավորման հնարավոր ուղիներ
Կիրանց	Բնակավայրի գազաֆիկացում	52.5	
Ազատամուտ	Շքամուտքերի, լուսամուտների և դռների փոխարինում Պատերի, տանիքների ջերմամեկուսացում և վերանորոգում Փողոցային լուսավորության 30% լուսատուների փոխարինում LED լամպերով	53.2	
	Վերականգնվող Էներգիայի համակարգերի տեղադրում	53.2	

Զբոսաշրջություն

Բնակավայր	Լուծում	Լուծման կողը (ըստ վերը ձևավորված առաջարկների համարակալման)	Ֆինանսավորման հնարավոր ուղիներ
Ենոքավան	Սողակքային գոտու մշտադիտարկում և գնահատում	63.1	
	Խմելու ջրի համակարգի վերակառուցում գյուղի բնակչության մոտ կեսի համար	57.1	

Համայնքի կողմից ընտրված երկրաշարժի ռիսկի նվազեցման գերակա լուծումներ

Բնակավայր	Լուծում	Լուծման կոդը (ըստ վերը ձևավորված առաջարկների համարակալման)	Ֆինանսավորման հնարավոր ուղիներ
Աճարկուտ	Կիսախարիսուկ/կիսաքանդ շենքերի դեմոնտաժում (հարցի լուծում, քանի որ անտառտնտեսության բալանսին է նստած)	65.6	
Գանձաքար	Դպրոցի և մանկապարտեզի վթարային շենքերի դեմոնտաժում՝ նոր շենքերի կառուցում	66.1	
	Նախկին կինոթատրոնի վթարային շենքի վերացում (դեմոնտաժ)	66.2	

Համայնքի կողմից ընտրված սահմանային հրադադարի խախտման ռիսկի նվազեցման գերակա լուծումներ

Բնակավայր	Լուծում	Լուծման կոդը (ըստ վերը ձևավորված առաջարկների համարակալման)	Ֆինանսավորման հնարավոր ուղիներ
Ակնադբյուր, Կիրանց Սարիգյուղ Սևքար, Վազաշեն	1 Բնակչության իրազեկում, վաղ ազդարարման համակարգի տեղադրում	67.1	
	2 Բնակավայրերում և դեպի վտանգավոր տարածք տանող երթուղիներին զգուշացնող տեղեկատվական ցուցանակների տեղադրում		
	3 Չբուսաշրջության ոլորտում ընգրկված կազմակերպությունների իրազեկում, անվտանգության կանոնների ուսուցում	67.2	

	4	Բնակավայրերում բիզնես հնարավորությունների ուսումնասիրություն, այլընտրանքային տնտեսական լուծումների բացահայտում	67.3	
--	---	---	------	--

Համայնքի կողմից ընտրված գերակա լուծումների ֆինանսավորման հնարավոր աղբյուրները

Հաշվի առնելով ՀՀ համայնքների ֆինանսական փոքր ներուժը, ինչը ներկայացված է համայնքների ֆինանսական վերլուծության բաժիններում, և համեմատելով դրանք համայնքներում արձանագրված խնդիրների և դրանց լուծման համար անհրաժեշտ ֆինանսական միջոցների հետ, պարզ է դառնում, որ համայնքները ինքնուրույն ունակ չեն դրանց արձագանքել ամբողջ ծավալով, հատկապես, երբ խոսքը վերաբերվում է կապիտալ ներդրումային ծրագրերին: Այդ իսկ պատճառով, համայնքները պետք է հնարավորինս ներգրավվեն ֆինանսական միջոցներ այլ աղբյուրներից, որոնց թվում կարող են լինել.

ա) Պաշտոնական դրամաշնորհներ, այդ թվում սուբվենցիաներ

Համայնքների բյուջեների եկամուտների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ համայնքների բյուջեների ընթացիկ և կապիտալ ծախսերի տեսակարար կշիռները ընդհանուր ծախսերում կազմում է համապատասխանաբար 2017թ-ի համար 90.6% և 9.4% է, իսկ 2021թ-ի համար 67.8% և 32.2%¹⁰: Սա նշանակում է, որ համայնքներում գրեթե 3.5 անգամ աճել են կապիտալ ծախսերը, սակայն, եթե վերլուծենք նաև համայնքների բյուջեների ֆոնդային մասի եկամուտները կտեսնենք, որ դրանց մեջ շուրջ 68%-ը կազմում են պաշտոնական դրամաշնորհները: Հետևաբար, համայնքների համար պետական բյուջեն կապիտալ ծրագրերի իրականացման նշանակալի աղբյուր է հանդիսանում: Ուստի, սուբվենցիոն ծրագրերի հայտերը կազմելիս անհրաժեշտ է հենվել համայնքի համար դուրս բերված առաջնահերթություններին, ինչը զգալի կավելացնի թե սուբվենցիոն ծրագրերի միջոցով ֆինանսավորում ներգրավվելու հավանականությունը, և թե այդ ծրագրերի իրականացման հետևանքով ստացված արդյունքները: Նման ծրագրերը կարող են վերաբերվել ենթակառուցվածքների վերանորոգմանը և արդիականացմանը, օրինակ՝ գյուղատնտեսության ոլորտում ջրագծի վերանորոգման ծրագրերին, կամ էներգետիկայի ոլորտում արդյունավետ լուծումների կիրառմանը, որոնք պետք է համապատասխանեն կառավարության կողմից սահմանված սկզբունքներին և ցուցանիշներին¹¹:

բ) Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ և ֆոնդեր

ՀՀ 2021թ. պետական բյուջեի միջոցով օտարերկրյա պետությունների և միջազգային կազմակերպությունների (ՄԱԿ-ի համապատասխան գործակալություններ¹², Համաշխարհային բանկ, Եվրասիական զարգացման բանկ, Վերակառուցման և զարգացման միջազգային բանկ, Եվրոպական ներդրումային բանկ, ԱՄՆ միջազգային զարգացման գրասենյակ, ԵՄ-ի հարևանության ներդրումային բանկ, Վերականգնման և զարգացման եվրոպական բանկ, Վերականգնման և զարգացման միջազգային բանկ, Ասիական զարգացման բանկ, Գերմանիայի զարգացման վարկի բանկ (KfW), Ֆրանսիայի կառավարություն և այլն), կողմից ՏԿԵՆ-ի համակարգին տրամադրված վարկային և դրամաշնորհային միջոցների հաշվին ՀՀ մարզերում և Երևան համայնքում նախատեսվել է իրականացնել շուրջ 61 ծրագիր, որոնց ընդհանուր արժեքը կազմել է 64485.0 մլն. դրամ:

¹⁰ Տեղական ինքնակառավարումը Հայաստանում (2021թ.), գիրք 14 / Խմբ.՝ Վահրամ Շահբազյանի.- Եր.: Ասողիկ, էջ 81

¹¹ Հայաստանի Հանրապետության պետական տարեկան բյուջեներով նախատեսված սուբվենցիաներից բացի Հայաստանի Հանրապետության համայնքների տնտեսական և սոցիալական ենթակառուցվածքների զարգացմանն ուղղված սուբվենցիայի հայտերի մշակման, ներկայացման, դրանց քննարկման ու հաստատման կարգ (<https://api.mtad.am/api/file/download/page/5654>)

¹² Դրանց կազմում են ինչպիսիք են ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագիրը, ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամը, ՄԱԿ-ի պարենի համաշխարհային ծրագիրը, ՄԱԿ-ի պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպությունը, Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպությունը և այլն:

Վերոնշյալ ծրագրերի վարկային համաձայնագրերը կնքվել են ՀՀ կառավարության (լիազոր մարմին՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարություն) և Նշված բանկերի միջև, որոնց համաձայն ստացված վարկային միջոցների (մայր գումարի և դրանց տոկոսագումարների) մարումը կատարվում է ՀՀ պետական բյուջեից¹³: Բացի այդ, համայնքներում բազմաթիվ ծրագրեր են իրականացվում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների կողմից, որոնք ֆինանսավորվում են Նշած և այլ միջազգային կազմակերպությունների կողմից: Հետևաբար, այն լուծումները, որոնք համապատասխանում են այդ կազմակերպությունների սահմանված գերակայություններին կարող են ֆինանսավորում ստանալ նրանց կողմից:

Առանձին ուշադրության են արժանի կլիմայի փոփոխության և բնապահպանական մարտահրավերների դիմակայելուն ուղղված միջազգային ֆինանսական մեխանիզմները, որոնք ֆինանսական աջակցություն են ցուցաբերում զարգացող երկրներին, այդ թվում՝ Հարմարվողականության հիմնադրամը¹⁴, Գլոբալ Էկոլոգիական հիմնադրամը¹⁵ և Կանաչ կլիմայական հիմնադրամը¹⁶: Նշված հիմնադրամների ֆինանսավորման քաղաքականության առաջնահերթությունների շարքում առանձին տեղ են զբաղեցնում տեղական մակարդակում կլիմայի փոփոխության և բնապահպանության հետ կապված խնդիրների վերաճմանը և լուծմանը, մասնավորապես համայնքների համապատասխան կարողությունների հզորացման և համայնքային զարգացման համատեքստում: Համայնքներում կլիմայական ռիսկերի նվազեցման և հարմարվողականության ծրագրերի ֆինանսավորումը հիշատակված հիմնադրամներից կարող է իրականացվել համայնքի և այդ ոլորտում պետական լիազոր մարմնի հետ համագործակցությամբ, ինչպես նաև համայնքում գործող քաղաքացիական կազմակերպությունների ուղղակի հայտերի միջոցով: Վերջինիս վառ օրինակը ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագրի սահմաններում գործող «Փոքր դրամաշնորհների նախագիծն» է (ՓԴՆ), որը հնարավորություն է ստեղծում համայնքային ծրագրերի ուղիղ ֆինանսավորման (<https://www.sgp.am/am/index>):

գ) Մասնավոր հատված

Մասնավոր հատվածի ներդրումների և իրականացված ծրագրերի տեսակարար կշիռը համայնքներում բավականին ցածր է: Նման ներդրումները հիմնականում իրականացվում են կորպորատիվ սոցիալական պատասխանատվության շրջանակներում: Ներդրումների ցածր լինելու պատճառներից են տեղական իշխանությունների՝ տնտեսական ակտիվության վրա ազդելու լիազորությունների բացակայությունը, համայնքում գործող տնտեսավարողների սակավ ֆինանսական կարողությունները, բիզնես համայնքի շրջանակներում իրազեկվածության ցածր մակարդակը և այլն: Նման պայմաններում

¹³ Տեղական ինքնակառավարումը Հայաստանում (2021թ.), գիրք 14 / Խմբ.՝ Վահրամ Շահբազյանի.- Եր.: Ասողիկ, էջ 57

¹⁴ Հարմարվողականության հիմնադրամը՝ միջազգային հիմնադրամ է, որը ծրագրեր է ֆինանսավորում ի աջակցություն զարգացող երկրների կլիմայի փոփոխության վնասակար հետևանքներին հարմարվելու նպատակով: Այն ստեղծվել է 2007 թվականին ՄԱԿ-ի կլիմայի փոփոխության շրջանակային կոնվենցիայի Կիոտոյի արձանագրությունների ներքո: Հայաստանը հավատարմագրված է Հարմարվողականության հիմնադրամին, <https://www.ecolor.org/hy/news/climate-change/8681/>

¹⁵ Գլոբալ Էկոլոգիական հիմնադրամը (ԳԷՖ) բազմակողմ բնապահպանական հիմնադրամ է, որը դրամաշնորհներ և համակցված ֆինանսավորում է տրամադրում զարգացող երկրներին կենսաբազմազանության, կլիմայի փոփոխության, միջազգային ջրերի, հողերի դեգրադացիայի, կայուն օրգանական աղտոտիչների, սնդիկի, անտառների կայուն կառավարման, սննդի անվտանգության և քաղաքների կայուն զարգացման հետ կապված ծրագրերի համար: Այն ամբողջ աշխարհում կենսաբազմազանության բազմակողմ ֆինանսավորման ամենամեծ աղբյուրն է և տարեկան միջինում ավելի քան 1 միլիարդ դոլար է բաշխում փոխկապակցված բնապահպանական մարտահրավերները լուծելու համար: ԳԷՖ-ը ստեղծվել է 1992 թվականին Ռիոյի Երկրի զագաթնաժողովին ընդառաջ և ներառում է 184 երկիր՝ համագործակցելով միջազգային կառույցների, քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների և մասնավոր հատվածի հետ: Գործում է Հայաստանում, <https://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=53440>

¹⁶ Կանաչ կլիմայի հիմնադրամը (GCF) ստեղծվել է 2010 թվականին ՄԱԿ-ի Կլիմայի փոփոխության շրջանակային կոնվենցիայի շրջանակներում՝ աջակցելու զարգացող երկրներին կլիմայի փոփոխությանը հակազդելու նպատակով հարմարվողականության և մեղմման ծրագրեր իրականացնելու համար: Համագործակցում է ՀՀ կառավարության հետ, <http://www.parliament.am/drafts.php?sel=showdraft&DraftID=12065&Reading=0>

տեղական իշխանությունների առաջնահերթ խնդիրներից է օգնել մոբիլիզացնել տնտեսվարող սուբյեկտների ռեսուրսները՝ նպաստել կոոպերատիվների, միավորումների ստեղծմանը, որոնք ունակ կլինեն համատեղ ուժերով լուծել վերհանված խնդիրները: Այս խնդիրների շրջանակը կարող է ներառել գյուղատնտեսության, զբոսաշրջության ոլորտները, որտեղ մասնավոր կազմակերպությունները կարող են տնտեսական շահ հետապնդել և շահագրգռված լինեն կատարել ներդրում բիզնեսի ընդլայնման կամ ռիսկերի նվազեցման առումով:

դ) Պետություն-համայնք-մասնավոր հատված համագործակցության

Ֆինանսավորման այս ձևը հիմնված է վերը թվարկված աղբյուրների համակցման վրա, երբ համայնքում առկա խնդիրների լուծմանը մասնակցում են պետական, համայնքային և մասնավոր հատվածի դերակատարները՝ յուրաքանչյուրը իր լիազորությունների և հետաքրքրությունների շրջանակում: Համագործակցությամբ ֆինանսավորվող այս ծրագրերը հիմնականում կրում են կապիտալ բնույթ և իրենց ծավալներով բավականին մեծ են: Դրանք կարող են ներառել ինչպես գազիֆիկացման, էլեկտրաէներգիայի ստացման այլընտրանքային աղբյուրների կիրառման ծրագրերը, այնպես էլ ջրամբարների կառուցման և ոռոգման համակարգերի արդիականացման ծրագրեր: Ծրագրերի ֆինանսավորման այս եղանակը հնարավորություն է տալիս զգալիորեն կրճատել ռիսկերը, բարձրացնել ծրագրերի կառավարման արդյունավետությունը, ներգրավվել լրացուցիչ վարկային միջոցներ կապիտալի շուկաներից և այլն:

ե) ֆինանսավորման այլընտրանքային աղբյուրներ

Միջազգային պրակտիկայում լայն տարածում ունի քաղաքացիական նախաձեռնությամբ ստեղծված նպատակային հիմնադրամների ստեղծումը: Նման նախաձեռնությունների հիմքում է ընկած համայնքի բնակչության վճարվող միավորվելու և միասնական ուժերով սեփական խնդիրներին լուծումներ տալու նպատակով: Այս առումով հետաքրքիր է «Խագեր» Էկոլոգիական և մշակութային ՀԿ-ի կողմից ՄԱԶԾ ՓԴՆ աջակցությամբ Հայաստանում իրականացված ծրագրի փորձը, որով թիրախային բնակավայրերում ստեղծվել և գործարկվել են կլիմայական քաղաքացիական շրջանառու ներդրումային հիմնադրամներ¹⁷:

Ի աջակցություն տեղական մակարդակում աղետների ռիսկի նվազեցման և կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության համայնքային նախաձեռնությունների առաջարկվում է նաև ուսումնասիրել Տեղական ինքնակառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության հատուկ այդ նպատակով մշակված ուղեցույցը¹⁸, ինչպես նաև ՄԱԶԾ աջակցությամբ ԱՌՆԱՊ հիմնադրամի կողմից մշակված ԱՌԿ համայնքային ֆոնդի ստեղծման ուղեցույցը¹⁹:

Այնուամենայնիվ, ծրագրերի ֆինանսավորման ձևերի ընտրության հարցում պետք է դիտարկել համայնքային իշխանություններին վերապահված լիազորությունները և այդ լիազորությունների շրջանակում գտնվող խնդիրների համար համայնքի բյուջեում նախատեսել միջոցներ: Միջոցների սակավության պայմաններում առաջնահերթ է

¹⁷ <https://www.sgp.am/am/Projects?id=79>, <http://lori.mtad.am/news/item/2020/02/21/news32/>, <https://khazer.org/wp-content/uploads/2019/10/%D4%B2%D5%B8%D6%82%D5%AF%D5%AC%D5%A5%D5%BF-14.10.2019.pdf>

¹⁸ Մեթոդական ուղեցույց Հայաստանի Հանրապետության համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինների՝ «Բնակավայրերի համար կլիմայի փոփոխության և հարմարվողականության ծրագրերի մշակման» վերաբերյալ, ՏԿԵՆ, https://api.mtad.am/storage/pages/files/2022/11/pdf/07_12-01-sc796-6368bb5f3eccc.pdf

¹⁹ Աղետների ռիսկի կառավարման համայնքային ֆոնդի ստեղծման ուղեցույց, ՄԱԶԾ-ԱՌՆԱՊ, <http://library.cmsa.am/media/docs/000.pdf>

իրականացնել մանրակրկիտ պլանավորում՝ որոշակի ժամանակահատվածի վրա բաշխելով համայնքային բյուջեից կատարվող ծախսերը: Նման ծրագրերը պետք է ներառվեն համայնքի հնգամյա զարգացման ծրագրում, ինչը հնարավորություն կտա տարիների համար իրականացնել աշխատանքների պլանավորում և հատկացնել համապատասխան ֆինանսական միջոցներ:

5. Եզրակացություն

Իջևան համայնքի կլիմայական ռիսկերի վերլուծությունը ցույց տվեց, որ բնական աղետալի երևույթներից ամենամեծ վնասը համայնքում կրում է գյուղատնտեսության ոլորտը, ինչը համայնքի բնակչության մեծ մասի համար հանդիսանում է ապրուստի հիմնական աղբյուր: Թեպետ, սոցիալ-տնտեսական մյուս ոլորտները, ինչպիսիք են առողջապահությունը, բնակավայրերն ու ենթակառուցվածքները, Էկոհամակարգն ու բնական ռեսուրսները, տուրիզմը և այլն, ոչ պակաս են տուժում Նշված աղետալի երևույթներից:

Կլիմայի փոփոխության հետ կապված համայնքին սպառնացող գերակա վտանգներն են՝ կարկտահարությունը, երաշտը, սելավները, ուժեղ քամիները, անտառային/դաշտային հրդեհները, գետերի վարարումը: Ի լրումն Նշված վտանգների, համայնքի 6 բնակավայր գտնվում է Ադրբեջանի կողմից հրադադարի խախտման սպառնալիքի ներքո, ինչը խաթարում է սահմանամերձ բնակավայրերի բնականոն կյանքը:

Վերլուծության արդյունքում առաջարկվել է ռիսկի նվազեցման 37 գերակա լուծումներ, որից 31 լուծումը վերաբերվում է կլիմայական ռիսկերի նվազեցմանը:

Համայնքի բնորոշ խնդիրներն են՝ ոռոգման համակարգի ոչ բարվոք վիճակը, կոյուղատարերի բացակայությունը, ջրային ռեսուրսների սակավությունը, սելավատարերի անբավարար քանակը և վիճակը:

Հատուկ ուշադրության կարիք ունեն սահմանամերձ բնակավայրերը, մասնավորապես բնակավայրերում բիզնես հնարավորությունների ուսումնասիրության, այլընտրանքային տնտեսական լուծումների բացահայտման առումով:

Կարկտահարության ռիսկի (որը բնորոշ է գործնականում համայնքի բոլոր բնակավայրերին) նվազեցման ուղղությամբ առաջարկվում է հակակարկտային արդյունավետ համակարգերի ներդնում (օրինակ, հակակարկտային ցանցեր այգիներում), նաև գյուղատնտեսության ապահովագրում:

Համայնքի Աղստև գետը, ինչպես նաև բնակավայրերի գետերն ունեն հունների մաքրման և ափապաշտպան միջոցառումների իրականացման կարիք:

Համայնքային մակարդակի (կենտրոնացված) լուծումներ պահանջող խնդիրներից առանձնահատուկ ուշադրության է արժանի կոշտ թափոնների կառավարման խնդիրը, որը պահանջում է ռազմավարության/համայնքային պլանի մշակում և իրագործում:

Վերլուծությունը բացահայտեց բնակչության գիտելիքների պակասը կլիմայի փոփոխության բնագավառում, այդ թվում՝ ազդեցությունը տնային տնտեսությունների ապրուստի վրա: Հետևաբար, բնակչության իրազեկվածության և գիտելիքների բարձրացման կարիք: Հետևաբար, բնակչությունն ունի գիտելիքի և իրազեկվածության բարձրացման կարիք:

6. Հավելվածներ

Հավելված 1. 2012-2021 թվականներին Տավուշի մարզում բնածին վտանգներից առաջացած արտակարգ դեպքերի հանրագումարը ըստ տարիների

	Տավուշ										
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Ընդամենը
Վայրի կենդանիների հարձակում								1			1
Քարաթափում		1	1	6	5	1	4	3		1	22
Ուժեղ կարկուտ		2	8	1	1	5	3	6	2	7	35
Ուժեղ քամի	2		4	2	2	2			5	1	18
Ձնաբուք		1	7								8
Մերկասառույց				3	5	2	1				11
Սողանք	1	2			2				1	1	7
Տեղատարափ անձրև	1	1			1					2	5
Հեղեղում					1				3		4
Կայծակ										1	1
Կարկուտ	3										3
Փլվածք			1			1	1				3
Ցրտահարություն						1					1
Առատ ձյուն				2	2						4
Սելավ					2						2
Ձնահյուս											
Գրունտային ջրերի հորիզոնի բարձրացում											
Երաշտ											
Ընդամենը	7	7	21	14	21	12	9	10	11	13	125

Չափելիված 2. 2012-2021 թվականներին Տավուշի մարզում գրանցված արտակարգ դեպքերի վիճակագրությունից բխող առանձին վտանգների զարգացման միտումները

	Տավուշ									
Названия строк	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Քարաթափում		1	1	6	5	1	4	3		1
Կարկուտ	3	2	8	1	1	5	3	6	2	7
Ուժեղ քամի	2		4	2	2	2			5	1
Ձնաբուք		1	7							
Մերկասառույց				3	5	2	1			
Սողակ	1	2			2				1	1
Տեղատարափ անձրև	1	1			1					2
Հեղեղում					1				3	
Կայծակ										1
Փլվածք			1			1	1			
Ցրտահարություն						1				
Առատ ձյուն				2	2					
Սելավ					2					

Չափելիված 3. Իջևան համայնքի արտակարգ դեպքերի տարեկան հանրագումարի պատկերը

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Ընդամենը
Հողեղ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	10	6	18	27	6	13	81
Արգելափակում	0	0	0	0	0	0	1	2	1	1	0	0	0	0	0	2	7
Երկրաշարժ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	5	12	20
Կարկուտ	0	0	0	0	0	1	4	9	0	0	0	2	4	0	1	7	28
Կարկուտ և հորդառատ անձրև	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	2	0	5
Ուժեղ քամի	0	0	2	0	0	2	0	3	5	2	0	0	0	0	0	2	16
Ծառ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2
Հրետակոծություն	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2
Սողանք	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	3
Քամի	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	2
Քարաթափում	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	2
Լանջի հողազանգվածի փլուզում	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Ծառ լճի պատվարի մեջ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Կայծակ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Հողային զանգված	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Մերկասառույց	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	2
Ձնաբուք	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Հողի սահք	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Տեղատարափ անձրև	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2
Հորդառատ անձրև	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1

Հավելված 4.

ԻԶԵՎԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔ

Վտանգերը, դրանց փոփոխության միտումները և դրսևորման հավանականությունը ըստ բնակավայրերի

ՏԱՎՈՒՇԻ ՄԱՐԶ ԻԶԵՎԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔ	ԱՉԱՏԱՏՈՒՄ	ԱՎԵՐՋԱԳՈՒՐ	ԱՃԱՐԿՈՒՄ	ԱԶՁԵՅՈՒՄ	ԱՉԱՏՈՒՐ	ԲԵՐՔԱՐԵՐ	ԳՄԼԱՊՔԱՐ	ԳԵՏԱՅՈՒՄ	ԴԻՏԱՎԱՆ	ԵՆՈՔԱՎԱՆ	ԻՋԱՆԱՆ	ԼՈՒՄԱՅՈՒՄ	ԼՈՒՄԱՅՈՒՐ	ԽՆՇԱՊԱՆ	ԵՄՂԱՊԱՆ	ԿՄԱՆԱՎԱՆ	ԿԻՆՈՒՄ	ՍԱՐԳՑՈՒՂ	ՄԱՔԱՐ	ՎԱՉԱՎԱՆ	ԸՆԴՈՍԵՆԸ Միջին բնակչություն (հազար)	Փոփոխություն միավոր	Վտանգի դրսևորման և հավանականություն կարգավիճակի միջին 2-րդ օրը միջին 5-րդ օրը	
Կա ըկտ ա հա ըոք ըն	6	7	6	5	6	6	6	5	5	6	7	6	7	6	8	5	6	6	7	7	6.15	↑	Բարձր	
Ցրտ ա հա ըոք ըն	2	4	4	3	6	4	4	4	5	5	4	3	3	5	5	4	5	4	3	4	4.05	↔	Միջին	
Սեքս վ	3	5	4	6	6	5	3	5	6	5	6	6	6	5	5	5	4	5	6	4	5.00	↔	Միջին	
Ուժեղ քա մի	5	4	6	5	6	7	4	5	4	4	6	4	5	5	5	4	4	6	5	4	4.90	↑	Միջին	
Հորդա ռա տ ա նձրևներ	5	0	4	4	5	5	5	5	5	5	6	6	5	6	6	5	5	5	6	6	4.95	↔	Միջին	
Երա չա	6	3	4	4	6	4	5	5	5	5	5	5	4	5	5	5	5	5	6	6	4.90	↑	Միջին	
Խոտ ա ծա ծղ ա ա ըսերի հրդեհներ	0	2	0	4	4	5	3	6	3	6	2	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3.50	↔	Միջին	
Գետ ի վա ըա ըոս/հեղհեղոս	2	5	5	5	6	0	5	5	5	2	7	3	4	6	0	4	5	0	2	2	3.65	↔	Միջին	
Անտ ա ռա շին հրդեհներ	0	5	5	0	5	2	3	6	3	6	5	5	5	4	5	5	3	3	3	4	6	4.00	↔	Միջին
Սողա նք	3	6	0	0	7	0	2	5	6	5	6	2	2	2	6	0	2	4	3	8	3.45	↔	Միջին	
Հրդեհ	0	2	0	2	3	2	2	0	2	2	2	1	2	0	2	3	3	2	2	3	1.75	↔	Ցածր	
Քա ըա փ ոս	2	5	0	0	0	0	0	2	6	0	0	0	0	6	0	0	6	0	0	0	1.35	↔	Ցածր	
Օդի ջերմա սո իճա նի կո ըոսկ ա ճ	2	0	0	0	4	0	4	0	3	0	3	0	2	1	4	3	3	0	3	2	1.70	↔	Ցածր	
Մա հնա նա շին հրա դոք ըի խ ա խ ա ոս/ա կա ններ	0	0	0	6	0	7	0	0	0	3	0	2	0	0	2	2	0	4	2	6	1.70	↔		
Երկրա չա ըժ	6	3	3	3	3	3	3	3	3	3	6	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3.30	↔	Միջին	

Հավելված 5. Իջևան համայնքի բյուջեների ֆինանսական տվյալները

Աղյուսակ 1. Իջևան համայնքի 2020-2022թթ բյուջեների եկամուտների պլանային ցուցանիշները

Հ/հ	Եկամուտի տեսակները	2020		2021		2022	
		Գումարը, մլն. դրամ	Տես. կշիռը, %	Գումարը, մլն. դրամ	Տես. կշիռը, %	Գումարը, մլն. դրամ	Տես. կշիռը, %
1	2	3	4	5	6	7	8
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ	1,636,537.57	100.0%	2,117,950.79	100.0%	2,184,335.10	100%
1	ՀԱՐԿԵՐ ԵՎ ՏՈՒՐՔԵՐ	246,158.35	15.0%	273,231.82	12.9%	318,192.30	14.6%
1.1.	Գույքային հարկեր անշարժ գույքից	56,304.90	3.4%	66,083.82	3.1%	86,247.10	3.9%
1.2.	Գույքային հարկեր փոխադրամիջոցներից	161,857.65	9.9%	181,853.20	8.6%	204,840.00	9.4%
1.3.	Տեղական տուրքեր	17,495.80	1.1%	14,794.80	0.7%	16,605.20	0.8%
1.4.	Պետական տուրքեր	10,500.00	0.6%	10,500.00	0.5%	10,500.00	0.5%
2	ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՇՆՈՐՅՆԵՐ	1,229,186.40	75.1%	1,631,319.03	77.0%	1,680,715.70	77%
3	ԱՅԼ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ	161,192.83	9.8%	213,399.94	10.1%	185,427.10	8%
ա	Սեփական եկամուտներ	390,677.9	23.9%	433,163.22	20.5%	470,751.10	22%
բ	Պետական բյուջեից ֆինանսական համահարթեցման սկզբունքով տրամադրվող դոտացիաներ	999,106.80	61.1%	1,198,109.20	56.6%	1,210,253.10	55%

գ	Պետական բյուջեից տրամադրվող նպատակային հատկացումներ (տուբվենցիաներ)	230,079.60	14.1%	433,209.83	20.5%	470,462.60	22%
դ	Պաշտոնական դրամաշնորհներ, պատվիրակված լիազորությունների իրականացման համար մուտքեր	8,973.32	0.5%	7,473.30	0.4%	0	0%

Աղյուսակ 2. Իջևան համայնքի 2020-2022թթ բյուջեների ծախսերը գործառնական դասակարգմամբ

Տողի NN	Բյուջետային ծախսերի գործառնական դասակարգման բաժինների, խմբերի, դասերի, ինչպես նաև բյուջետային ծախսերի տնտեսագիտական դասակարգման հոդվածների անվանումները	2020թ			2021թ			2022թ		
		Ընդամենը (ս.8+ս.9)	այդ թվում՝		Ընդամենը (ս.8+ս.9)	այդ թվում՝		Ընդամենը (ս.8+ս.9)	այդ թվում՝	
			վարչական բյուջե	ֆոնդային բյուջե		վարչական բյուջե	ֆոնդային բյուջե		վարչական բյուջե	ֆոնդային բյուջե
1	5	7	8	9	7	8	9	7	8	9
2000	ԸՆԴԱՄԵՆԸ ԾԱԽՍԵՐ	1,775,996.3	1,513,387.3	285,285.8	2,403,723.0	1,694,436.9	768,809.0	1,931,601.3	1,711,808.2	219,793.1
2100	ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	591,821.9	545,173.4	46,648.5	723,084.7	600,354.1	122,730.6	619,446.8	558,207.3	61,239.5
2200	ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2300	ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱՐԳ, ԱՆԿՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2400	ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	124,121.9	8,014.0	116,107.9	342,296.6	14,840.0	327,456.6	147,248.9	18,992.2	128,256.7
2500	ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱԿԱՅՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	184,382.0	181,849.0	2,533.0	188,215.1	186,348.0	1,867.1	304,564.3	304,314.3	250.0

2600	ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿՈՍՈՒՆԱԼ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆ	164,603.6	67,749.4	96,854.2	388,159.6	82,900.4	305,259.1	109,266.9	79,220.0	30,046.9
2700	ԱՌՈՂՋԱՊԱՅՈՒԹՅՈՒՆ	500.0	500.0	-	-	-	-	-	-	-
2800	ՀԱՆԳԻՍՏ, ՄՇԱԿՈՒՅԹ ԵՎ ԿՐՈՆ	100,179.3	100,179.3	-	110,979.7	101,944.1	9,035.6	108,554.3	108,554.3	-
2900	ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ	562,078.7	561,613.2	465.5	563,460.1	561,500.1	1,960.0	590,932.1	590,932.1	-
3000	ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	38,035.8	38,035.8	-	41,676.3	41,676.3	-	19,300.0	19,300.0	-
3100	ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐԻՆ ՉԴԱՍԿՈՂ ՊԱՅՈՒՄՍԱՅԻՆ ՖՈՆԴԵՐ	32,949.9	10,273.2	22,676.7	105,373.9	104,873.9	500.0	32,288.0	32,288.0	-

Լուսանկարներ

